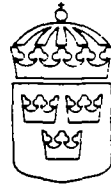

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1989/90:SfU9 Pensioner m.m.

1989/90
SfU9

Sammanfattning

I betänkandet behandlas de i proposition 1989/90:100, bilaga 7 (socialdepartementet), under litt. C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m. upptagna anslagen C 3. Vårdbidrag för handikappade barn och C 5. Barnpensioner samt under litt. D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom upptagna anslagen D 2. Folkpensioner, D 3. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension och D 4. Vissa yrkesskadeersättningar m.m. Vidare behandlas ett antal under den allmänna motionstiden väckta motioner med anknytning till anslagen. Dessutom behandlas några motioner rörande delpensionsförsäkringen.

Med anledning av flera motioner och mot bakgrund av en kartläggning som gjorts av de s.k. undantagandepensionärernas ekonomiska situation anser utskottet att reglerna för pensionstillskott till undantagandepensionärerna bör förändras. Undantagandepensionärerna bör fr.o.m. den 1 juli 1990 erhålla pensionstillskott med beaktande endast av faktiskt utgående ATP och inte som nu med beaktande av vad som skulle ha utgått i ATP om undantagande inte hade ägt rum. Denna förändring kan även komma att påverka beräkningen av kommunalt bostadstillägg och hustrutillägg.

Till följd av de ökade kostnaderna för pensionstillskott som förändringen kommer att medföra föreslår utskottet att under anslaget D 2. Folkpensioner anslås 130 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning i övrigt och avstyrker bifall till övriga motioner.

Till betänkandet har fogats 31 reservationer och 4 särskilda yttranden.

FEMTE HUVUDTITELN

Propositionen

Regeringen (socialdepartementet) har i proposition 1989/90:100 bil. 7 under C 3, C 5, D 2—4 föreslagit riksdagen att under femte huvudtiteln

(C 3) till Vårdbidrag för handikappade barn för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 790 000 000 kr.,

(C 5) till Barnpensioner för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 250 000 000 kr.,

(D 2) till Folkpensioner för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 61 820 000 000 kr.,

(D 3) till Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 1 300 000 000 kr.,

(D 4) till Vissa yrkesskadeersättningar m.m. för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 2 800 000 kr.

Motionerna

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1989/90

1989/90:Sf203 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att undantagandepensionärer skall erhålla pensionstillskott och KBT enligt samma villkor som gäller för andra pensionärer, med ikraftträdande från den 1 juli 1990.

1989/90:Sf208 av Gösta Lyngå och Ragnhild Pohanka (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om nya regler angående kompensation för kostnader i samband med långvarig sjukdom.

1989/90:Sf209 av Ewy Möller (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ersättning till neurosedynskadade enligt förlikningsavtalet med Astra inte skall bedömas som pension eller annan inkomst.

1989/90:Sf211 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 15/30-årsreglerna inom ATP-systemet bör bibehållas.

1989/90:Sf212 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av reglerna för registrering av "vårdår" i enlighet med motionens riktlinjer.

1989/90:Sf217 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nya beräkningsgrunder för ersättning för vård i hemmet av utvecklingsstört barn.

1989/90:Sf218 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om egenföretagares möjlighet till delpension.

1989/90:Sf223 av Lennart Brunander och Karin Starrin (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av ATP-reglerna att den bestraffning som nu sker av vissa pensionärer upphör.

1989/90:Sf224 av Bo Nilsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ersättning till neurosedynskadade enligt förlikningsavtalet med AB Astra inte betraktas som inkomst vid beräkning av bostadsbidrag.

1989/90:Sf232 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärer och förtidspensionärer som på grund av undantagande från ATP endast uppbär folkpensionens grundbelopp fr.o.m. den 1 juli 1990 skall ha rätt till pensionstillskott i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar att undantagandepensionärernas rätt till KBT fr.o.m. den 1 juli 1990 skall grundas på de inkomster pensionärerna i fråga verkligen uppbär,

3. att riksdagen, under förutsättning av bifall till yrkande 1, för budgetåret 1990/91 under anslaget D 2. Folkpensioner anvisar 130 000 000 kr. utöver regeringens förslag.

1989/90:Sf237 av Ingbritt Irhammar och Marianne Jönsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att hälften av förmånen i vårdbidraget alltid ska vara skattefria.

1989/90:Sf238 av Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de psoriasisjukas och andra gruppers med långvariga sjukdomstillstånd behov särskilt bör uppmärksammas i den utredning om det samlade förmånssystemet som regeringen aviserar i budgetpropositionen.

1989/90:Sf241 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en förstärkt grundpension enligt de i motionen angivna riktlinjerna.

1989/90:Sf250 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om en ändring av beräkningsgrunden för vårdbidrag så att det utgår med 2,5 basbelopp vid helt vårdbidrag,

2. att riksdagen för budgetåret 1990/91 på socialdepartementets anslag C 3 Vårdbidrag för handikappade barn anslår ytterligare 231 milj. kr., dvs. 1 021 000 000 kr.,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett system där ATP-poäng beräknas på grundval av hela det vårdbidrag som utgår,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förtidspensionering av handikappade som studerar bör undvikas.

Motiveringarna återfinns i motion 1989/90:So227.

1989/90:Sf253 av Stina Gustavsson och Marianne Jönsson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag för att skapa bättre villkor för anhörigas insatser vid växelvård.

1989/90:Sf254 av Gullan Lindblad m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att kompensationsnivån i delpensioneringen skall fastställas till 50 % för nyutträdande fr.o.m. den 1 juli 1990,

2. att riksdagen beslutar att delpensionsavgiften skall minskas till 0,3 % fr.o.m. den 1 januari 1990.

1989/90:Sf255 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en plan för höjning av pensionstillskotten enligt motionens förslag,

2. att riksdagen hos regeringen begär en plan för höjning av KBT enligt motionens förslag,

3. att riksdagen beslutar, med ändring av tidigare beslut, att det för år 1991 och år 1992 ej skall ske förändringar i beräkningen av basbeloppet på grund av skatteomläggningen.

1989/90:Sf256 av Karin Israelsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande beräkning av pensionspoäng vid halv förtidspension.

1989/90:Sf259 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att pensionsberedningen skall ges tilläggsdirektiv vad gäller framtidens pensionssystem.

1989/90:Sf262 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande förtidspensionering av unga.

1989/90:Sf264 av Charlotte Branting (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att riksförsäkringsverket får i uppdrag att se över reglerna för erhållande av handikappersättning i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utreda om en ytterligare lägre nivå på handikappersättningen bör införas.

1989/90:Sf275 av Lennart Brunander (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om allmän försäkring, så att basbeloppet kan fastställas med beaktande av prisläget i oktober året före det år som basbeloppet avser.

1989/90:Sf277 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär ett skyndsamt förslag om lagändringar för att trygga efterlevandeskyddet för homosexuella sambor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So246.

1989/90:Sf285 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar anslå 130 milj. kr. utöver budgetanslaget för undantagandepensionärernas pensionstillskott för budgetåret 1990/91,

2. att riksdagen beslutar anslå 130 milj. kr. utöver budgetanslaget till KBT för undantagandepensionärerna för budgetåret 1990/91,

3. att riksdagen beslutar återgå till det gamla sättet att beräkna basbeloppet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett förslag om flexibel pensionsålder från 60 till 70 år skall utarbetas,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en översyn av utlänningars och invandrares pensioner skall ske snarast.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om växelvård,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgodoräknande av vårdår,

8. att riksdagen beslutar ge ATP-poäng för yrkesverksamma år även efter 65 år om man ej hunnit upp till 30 års ATP-poäng,

9. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en ny form av grundpension,

10. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en långsiktig utredning om ATP-systemet.

1989/90:Sf290 av Gullan Lindblad m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om okorrigerade basbeloppsindex i enlighet med vad som i motionen anförts.

1989/90:Sf292 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att undantagandepensionärerna tillerkänns pensionstillskott från den 1 januari 1991,

2. att riksdagen till anslaget D 2. Folkpensioner för budgetåret 1990/91 anslår 65 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit för att täcka de kostnader som uppstår när de s.k. undantagandepensionärerna tillerkänns pensionstillskott,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande basbeloppsförändringar.

1989/90:Sf295 av Karl-Gösta Svenson och Ingrid Hemmingsson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att det kommunala bostadstillägget inte skall reduceras för förmögenhetsinnehav.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Sk376.

1989/90:Sf300 av Gullan Lindblad m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att reglerna för avtrappning av det kommunala bostadstillägget skall vara likalydande för ålderspensionär med förvärvsinkomst från tjänst, jordbruk eller rörelse.

1989/90:Sf308 av Martin Olsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärernas kommunala bostadstillägg (KBT) fr.o.m. den 1 juli 1990 ej skall påverkas av inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse,

2. att riksdagen beslutar att avtrappningen av folkpensionärernas kommunala bostadstillägg (KBT) på grund av förmögenhet avskaffas fr.o.m. den 1 juli 1990.

1989/90:Sf309 av Rune Thorén m.fl. (c, fp, vpk, mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts dels om retroaktiv rätt till ansökan om vårdår, dels om att en regel införs som automatiskt ger rätt till vårdår om kvalifikationer föreligger.

1989/90:Sf318 av Margó Ingvardsson och Alexander Chrisopoulos (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att utländsk medborgare som har uppehållstillstånd och stadigvarande bor i Sverige skall erhålla rätt till ålders- och förtidspension på samma villkor som svenska medborgare.

1989/90:SfU9

1989/90:Sf319 av Kenth Skårvik och Charlotte Branting (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående pensionstillskott till förtidspensionärer utan ATP.

1989/90:Sf322 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om lika bidragsregler för KBT för ogifta och gifta pensionärer.

1989/90:Sf325 av Bo Nilsson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att pensionsberedningen får i uppdrag att göra en utredning av ATP-systemet vad avser sambandet mellan inbetalningar till och utdelning från systemet, pensionsnivåer för olika inkomstlägen samt vilka skillnader som föreligger i pensionsnivåer för män resp. kvinnor,

2. att riksdagen hos regeringen begär att en total översyn görs av ATP-systemet i syfte att bl.a. förbättra för de grupper som har många intjänandeår, men låg ATP.

1989/90:Sf326 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att pensionsutredningen får tilläggsdirektiv att utreda möjligheterna för makar att rättvist fördela sitt pensionssparande genom att i förväg avtala om fördelning av ATP-poäng,

2. att riksdagen hos regeringen begär att möjligheten till giftorätt i ATP-poäng utreds.

1989/90:Sf327 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flexibel pensionsålder och om arbetspension.

1989/90:Sf336 av Barbro Sandberg och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omprövning av handikappersättning till blindas.

1989/90:Sf340 av Marianne Jönsson och Kersti Johansson (c) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag till de förändringar i AFL vad beträffar vårdbidrag som motionen behandlar.

1989/90:Sf344 av Barbro Sandberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärer och förtidspensionärer som är undantagna från ATP fr.o.m. den 1 juli 1990 ges rätt till pensionstillskott i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att undantagandepensionärernas rätt till KBT fr.o.m. den 1 juli 1990 skall grundas på de inkomster pensionärerna i verkligheten uppbär,

3. att riksdagen, under förutsättning av bifall till yrkande 1, för budgetåret 1990/91 under anslaget D 2. Folkpensioner anvisar 130 milj. kr. utöver regeringens förslag,

4. att riksdagen hos regeringen begär att pensionsberedningen får i uppdrag att överväga om KBT skall utgå efter samma regler i alla kommuner,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vissa ersättningar bör undantas från beräkningsunderlag vid fastställande av KBT,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av bestämmelserna för erhållande av folkpension för utländska medborgare, som beviljats uppehållstillstånd i Sverige,

7. att riksdagen hos regeringen begär en utredning med uppgift att utreda och inkomma med förslag om retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av egna barn.

1989/90:Sf348 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att kommunala bostadstillägg inte skall trappas av mot inkomst av rörelse eller inkomst av jordbruksfastighet fr.o.m. den 1 januari 1991,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om kommunalt bostadstillägg i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringarna återfinns i motion 1989/90:Sk402.

1989/90:Sf349 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar slopa förmögenhetsprövningen vid avtrappning av kommunala bostadstillägg.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Sk403.

1989/90:Sf356 av Birger Andersson och Marianne Jönsson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i lagen om allmän försäkring att flexibiliteten ökar i ATP-systemet.

1989/90:Sf357 av Ragnhild Pohanka och Anita Stenberg (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av handikappersättningen enligt vad i motionen anförts.

1989/90:Sf363 av Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tidpunkten för fastställande av basbeloppet.

1989/90:Sf365 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre anpassning av pensionssystemet vid växelvård.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So314.

1989/90:Sf370 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utarbeta förslag till hur förälder som är berättigad till ATP-poäng för vård av barn skall påföras detta utan egen anmälan.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A815.

1989/90:Sf371 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär nytt förslag om rörlig pensionsålder.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So322.

1989/90:Sf372 av Gunilla André och Karin Starrin (c) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd grundpension för alla till i dagsläget ca 90 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A817.

1989/90:Sf373 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sociala frågor.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Jo270.

Motion överlämnad från socialutskottet

1989/90:So260 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fler nivåer i handikappersättningen och handikappersättningens storlek för pensionerade synskadade.

Utskottet

Folk- och tilläggspension

Inledning

Folkpension utges i form av ålderspension, förtidspension eller familjepension. Som särskild folkpensionsförmån finns även handikappersättning, vårdbidrag, pensionstillskott, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg. Folkpensionerna finansieras över budgeten genom en socialavgift, folkpensionsavgiften, och genom skatter.

Utöver folkpensionens generella grundskydd ger den allmänna tilläggspensioneringen (ATP) ett pensionsskydd som är relaterat till den försäkrades tidigare förvärvsinkomst. ATP finansieras helt genom socialavgifter.

Ålderspension liksom hel förtidspension eller änkepension utgår för år räknat med 96 % av fastställt basbelopp för ensam pensionär och med sammanlagt 157 % för två pensionsberättigade makar, dvs. med 78,5 % av basbeloppet för vardera maken. För den som inte har ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som utgår med 50 % av basbeloppet för en ålderspensionär och med 100 % för en förtidspensionär. Pensionstillskottet avräknas mot utgående ATP-pension. Däremot görs ingen avräkning mot annan pension eller annat slag av inkomst.

Enligt nya bestämmelser för efterlevandepensionering, som har trätt i kraft den 1 januari 1990 (prop. 1987/88:171, SfU 29, rskr. 401), har den nuvarande änkepensionen ersatts med omställningspension och särskild efterlevandepension som utgår enligt samma regler för män och kvinnor. De nya reglerna är försedda med omfattande övergångsbestämmelser.

Bestämmelserna om folkpensionsförmånerna finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension samt lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Pensionerna liksom en del andra sociala förmåner är knutna till basbeloppet inom den allmänna försäkringen. Basbeloppet, som fastställs av regeringen för varje år, utgör 26 400 kr. multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1987 (prop. 1987/88:121, SfU 31, rskr. 363). Basbeloppet har för år 1990 fastställts till 29 700 kr.

Fr.o.m. år 1991 skall basbeloppet emellertid fastställas med bortseende från den särskilda prisutveckling som följer av vissa åtgärder som vidtas för att finansiera sänkningen av den statliga inkomstskatten under åren 1990 och 1991 (prop. 1989/90:52, SfU 8, rskr. 100). De prisförändringar som inte skall beaktas vid bestämmande av basbeloppet är de som följer av ändringar av den statliga fastighetsskatten, av indirekta skatter och av räntebidrag inom bostadsbidragssystemet.

En översyn av pensionssystemet pågår för närvarande i en parlamentariskt tillsatt kommitté, pensionsberedningen (S 1984:03, dir. 1984:42). I direktiven för beredningen framhålls att folk- och tilläggs-pensioneringen bör ligga fast i sina grundlinjer och att nuvarande uppbyggnad av pensionssystemet med en grundläggande pensionsnivå oberoende av tidigare förvärvsarbete kompletterad med en tilläggs-pension enligt inkomstbortfallsprincipen bör kvarstå oförändrad. Inte heller finns enligt direktiven skäl att ändra det nuvarande systemet för finansiering av den allmänna pensioneringen. I övrigt står det pensionsberedningen fritt att ta upp de frågor som den finner lämpligt. Direktiven ger emellertid anvisningar om vissa frågor som beredningen bör analysera. Det gäller reglerna för värdesäkring av pensionerna, sambandet mellan avtalspension och allmän pension, reglerna för intjänande av ATP, möjligheterna till rörlig pensionsålder och reformering av efterlevandepensioneringen. Möjligheterna till lagtekniska och administrativa förenklingar inom den allmänna pensioneringen bör också undersökas. De förslag som beredningen lägger fram skall enligt direktiven rymmas inom ramen för oförändrade resurser.

Pensionsberedningen har avgivit delbetänkandena (SOU 1986:47) Deltidspension, (SOU 1987:55) Efterlevandepension, (SOU 1989:58) Undantagandepensionärernas ekonomi och (SOU 1989:101) Förtidspension och rörlig pensionsålder. Beredningen har dessutom utgivit expertrapporten (SOU 1988:57) Pensionssystemets stabilitet.

Pensionsberedningen räknar med att avge sitt slutbetänkande under sommaren 1990.

Svenska medborgare som är bosatta i riket är berättigade till folkpension. Svenska medborgare som är bosatta utom riket är berättigade till folkpension i förhållande till det antal år de har intjänat ATP-poäng. Den som *inte är svensk medborgare* men är bosatt i Sverige har rätt till folkpension och tilläggsförmåner enligt särskilda regler. För att ha rätt till folkpension i form av ålderspension skall en utlänning ha bott här minst tio år efter det att han fyllt sexton år och vara bosatt här sedan minst fem år. Särskilda regler gäller för nordiska medborgare.

Margó Ingvardsson och Alexander Chrisopoulos anför i motion Sf318 att många av de personer som i Stockholm erhöll socialbidrag under år 1989 var invandrare eller flyktingar som inte hade bott i Sverige tillräckligt länge för att kunna erhålla svensk pension och som hade ingen eller mycket låg pension från sina hemländer. Motionärerna anser att det är rimligt att den som är arbetsoförmögen till följd av ålderdom eller sjukdom har rätt till pension, om han/hon har uppehållstillstånd och stadigvarande bor i Sverige. De begär därför att riksdagen beslutar att utländsk medborgare, som har uppehållstillstånd och stadigvarande bor i Sverige, skall erhålla ålders- och förtidspension på samma villkor som svenska medborgare.

Barbro Sandberg m.fl. anser i motion Sf344 yrkande 6 att en översyn behövs av bestämmelserna om folkpension till utländska medborgare som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige och att detta bör ges regeringen till känna. Ett liknande yrkande framställs även av Inger Schörling m.fl. i motion Sf285 yrkande 5.

Utskottet behandlade under föregående riksmöte (se 1988/89:SfU13) en motion om utländska medborgares rätt till folkpension. Utskottet anförde därvid att rätten för utlänningar till folkpension i Sverige infördes i juli 1979 (se prop. 1978/79:75, SfU 15, rskr. 164). Utlänningars rätt till folkpension hade dittills reglerats endast genom konventioner. Flertalet av de invandrare som då fanns i Sverige omfattades av konventioner men genom de nya reglerna tillförsäkrades även andra invandrargrupper ett lagfäst minimiskydd efter en viss tids vistelse i Sverige. Bestämmelserna utformades med ledning av den gynnsammaste utomnordiska konventionen. Utskottet erinrade om att utlänningar som har haft hemvist i Sverige sedan fem år i regel har rätt till svenskt medborgarskap. I särskilda fall kan svenskt medborgarskap beviljas efter kortare tid. Detta uteslöt emellertid inte att regeringen och berörda myndigheter kunde behöva vara uppmärksamma på den fråga som motionärerna tog upp. Utskottet ansåg dock inte att något riksdagens initiativ i denna fråga var påkallat.

Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf318, Sf344 yrkande 6 och Sf285 yrkande 5.

I motion Sf277 begär Lars Werner m.fl. ett skyndsamt förslag till lagändringar för att trygga efterlevandeskyddet för *homosexuella sambor* såvitt avser förmåner enligt lagen om allmän försäkring och enligt den statliga grupplivförsäkringen.

Riksdagen behandlade under 1986/87 års riksmöte (prop. 1986/87:124, LU 28, rskr. 350) vissa förslag om de homosexuella situation i samhället. Bl.a. föreslogs att vissa bestämmelser om sambor skulle göras tillämpliga på homosexuella sambor. Lagutskottet behandlade därvid även en motion om tillämpning av vissa bestämmelser om efterlevandepension, bostadsbidrag, familjebidrag och grupplivförsäkring vid homosexuell samlevnad, något som hade föreslagits av den utredning som låg till grund för propositionen. Lagutskottet framhöll att konsekvenserna av en sådan åtgärd inte var närmare utredda. Hur stora kostnaderna skulle bli för ett genomförande berodde på en rad omständigheter som var svåra och i vissa fall nästan omöjliga att analysera. Sådana omständigheter var bl.a. antalet homosexuella sambor, längden av samlevnaden och föreliggande ekonomiska beroendeförhållanden. Lagutskottet anslöt sig till uppfattningen att frågan om ett genomförande krävde ytterligare överväganden. Lagutskottet, som i och för sig inte ville utesluta att förslaget i ett längre perspektiv kunde komma att genomföras, kunde i det rådande statsfinansiella läget inte ställa sig bakom motionärernas önskemål utan avstyrkte bifall till den föreliggande motionen.

Arbetsmarknadsutskottet behandlade under föregående riksmöte (1988/89:AU7) en motion med begäran att statens grupplivförsäkring skulle omfatta även homosexuella sammanboende. Utskottet noterade att försäkringen, som reglerades i avtal om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S), gav ekonomiskt skydd för en arbetstagares efterlevande make/sambo och barn. Med sambo avses en ogift man eller en ogift kvinna som under äktenskapsliknande förhållanden bor tillsammans med en arbetstagare av motsatt kön. Utskottet angav vidare att frågor om ändringar i avtalet tas upp vid förhandlingar mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer, om någon av parterna begär det. Utskottet avstyrkte bifall till motionen, vilket även blev riksdagens beslut.

Socialförsäkringsutskottet har tidigare behandlat frågan om homosexuellas rätt till efterlevandeförmåner enligt den allmänna försäkringen (se 1988/89:SfU13). Utskottet anförde därvid att enligt bestämmelserna om efterlevandeförmåner fr.o.m. den 1 januari 1990 ges ekonomiskt stöd till vuxna efterlevande i två former, nämligen som omställningspension och som särskild efterlevandepension. Omställningspension utgår till en efterlevande make under ett år eller — om den efterlevande tar vård om barn — under längre tid. Särskild efterlevandepension kan utgå till en efterlevande make som av arbetsmarknadsrättsliga skäl eller på grund av nedsatt hälsa eller liknande omständighet saknar möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete men inte har rätt till förtidspension. Med efterlevande make likställs den som, utan att vara gift, stadigvarande sammanbodde med en icke gift man eller kvinna vid dennes död och som tidigare varit gift med eller har, har haft eller väntade barn med denne. Utskottet anförde vidare att i den proposition som låg till grund för reformeringen av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m. angavs som utgångspunkter för reformeringen bl.a. att tyngdpunkten borde ligga på att garantera

efterlevande minderåriga barn ett tryggt underhåll och en tillfredsställande standard. Vidare angavs att förmånerna för vuxna efterlevande i första hand borde grundas på äktenskapet men att, i den mån det var praktiskt möjligt och socialt motiverat, efterlevandepensioneringen borde uppvisa neutralitet mellan olika former av samlevnad mellan man och kvinna. I propositionen påpekades att det samboendebegrepp som gäller inom folkpensioneringen återfinns t.ex. inom skattelagstiftningen och delvis inom föräldraförsäkringen medan på vissa håll i lagstiftningen finns ett vidare samboendebegrepp. En utgångspunkt för avgränsningen av den pensionsberättigade personkretsen borde vara att det rört sig om en samlevnad med familjefunktioner och att parterna i och för sig skulle ha kunnat ingå äktenskap med varandra. Vidare borde enligt propositionen krävas att det vid tidpunkten för dödsfallet typiskt sett förelegat en sådan ekonomisk gemenskap mellan parterna i form av ömsesidigt beroende av varandras insatser i ett gemensamt hushåll att den ena partens bortgång generellt kunde sägas ha medfört menliga konsekvenser i ekonomiskt hänseende för den efterlevande. Detta betydde bl.a. att det måste ha förelegat ett stadigvarande samboende mellan parterna vid tidpunkten för dödsfallet. Med de angivna utgångspunkterna föll enligt propositionen utanför efterlevandepensioneringens tillämpningsområde hushållsgemenskap t.ex. mellan syskon, mellan arbetskamrater, mellan samboende homosexuella samt mellan föräldrar och vuxna barn. Utskottet hade inte någon erinran mot den i propositionen gjorda avgränsningen av den pensionsberättigade personkretsen. Utskottet ansåg inte heller i sitt betänkande 1988/89:SfU13 att det fanns skäl att utvidga denna krets.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf277.

Folkpension och pensionstillskott

Såsom ovan nämnts utges folkpension i form av ålderspension för år räknat med 96 % av basbeloppet för ensam pensionär och för två pensionsberättigade makar med 78,5 % av basbeloppet för vardera maken. För den som inte har ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som utges med 50 % av basbeloppet för en ålderspensionär och med 100 % av basbeloppet för en förtidspensionär.

Lars Werner m.fl. anför i motion Sf255 yrkande 1 att ett stort antal pensionärer fortfarande har så låg ATP att de får pensionstillskott och att majoriteten av dessa är kvinnor. För att utjämna ekonomiska skillnader mellan pensionärerna bör *pensionstillskottet höjas* så att folkpensionens grundbelopp och pensionstillskottet sammanlagt uppgår till två basbelopp. Motionärerna anser att regeringen bör redovisa en plan för en sådan höjning.

Utskottet är av statsfinansiella skäl inte berett tillstyrka en sådan höjning av pensionstillskottet som motionärerna föreslår. Utskottet vill dock erinra om att regeringen i en lagrådsremiss om reformerad inkomst- och företagsbeskattning har föreslagit vissa ändringar i skatte- reglerna för pensionärer. Bl.a. föreslås att det extra avdraget för folk-

pensionärer avskaffas. Dessa skall i stället medges ett särskilt kommunalt grundavdrag som avtrappas i förhållande till vissa övriga inkomster. I lagrådsremissen anges att vissa kostnadsökningar ger utrymme för en höjning av pensionstillskottet år 1991 från 50 till 54 %. Vidare anges att ett särskilt förslag skall läggas fram om hur pensionstillskott och KBT skall justeras med hänsyn till skatteändringarna år 1991.

Utskottet anser att regeringens proposition i denna fråga bör avvaktas. Även pensionsberedningens arbete, som väntas vara avslutat till sommaren 1990, bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf255 yrkande 1.

I motion Sf319 tar Kenth Skårvik och Charlotte Branting upp förhållandet att det dubbla *pensionstillskottet till en förtidspensionär* medför att denne får vidkännas sänkta pensionsförmåner vid ålderspensioneringen. De anför att många som saknar ATP är personer som på grund av ett funktionshinder inte kunnat gå ut i förvärvslivet och därför direkt efter skolan erhållit förtidspension. En förtidspensionär utan ATP tvingas leva på en mycket låg standard även med beaktande av det kommunala bostadstillägget. När denne sedan blir ålderspensionär och mister halva pensionstillskottet innebär det en sänkning av en från början mycket låg ekonomisk standard. Motionärerna anser att denna situation är oacceptabel och bör utredas närmare. De begär ett tillkännagivande till regeringen härom.

I enlighet med beslut av riksdagen under föregående riksmöte (1988/89:SfU13, rskr. 141) har pensionsberedningen fått i uppdrag att förutsättningslöst pröva frågan om ett förstärkt pensionstillskott till förtidspensionärer som får ålderspension. Pensionsberedningen har redovisat detta uppdrag i sitt betänkande (SOU 1989:101) *Förtidspension och rörlig pensionsålder*. Beredningen har anført att syftet med det extra pensionstillskottet är att tillförsäkra dem som blivit allvarligt handikappade i unga år högre inkomst under de aktiva åren än under tiden som ålderspensionärer. En ändring varigenom tidigare förtidspensionärer gavs rätt till en högre garanterad ålderspensionsnivå än andra skulle kunna angripas från rättvisesynpunkt. Att utge dubbelt pensionstillskott till ålderspensionen för tidigare förtidspensionärer skulle också vara en mindre ändamålsenlig lösning för att förbättra stödet för dem som handikappats allvarligt i unga år; härför bör andra åtgärder prioriteras. En ändring av diskuterad innebörd skulle dessutom medföra väsentliga merkostnader för pensionssystemet, med som mest 1 500 milj. kr. per år. Någon ändring av de nu gällande reglerna föreslås därför inte. Beredningen understryker dock angelägenheten av omfattande och utförlig information om regelsystemet till förtidspensionärer, såväl vid beviljandet av pension som i god tid före uppnåendet av den allmänna pensionsåldern.

Utskottet anser att remissbehandlingen av pensionsberedningens betänkande bör avvaktas och avstyrker bifall till motion Sf319.

Frågan om pensionstillskott till s.k. undantagandepensionärer behandlas nedan i ett särskilt avsnitt.

Folkpensionsbeloppen är som ovan angivits lägre för gifta pensionärer än för ogifta. En gift pensionär som stadigvarande lever åtskild från sin make likställs, om inte särskilda skäl föranleder annat, med en ogift pensionär och får därigenom det högre folkpensionsbeloppet.

I tre motioner tas situationen vid *s.k. växelvård* upp. Olof Johansson m.fl. anför i motion Sf365 yrkande 1 att de anhörigas arbetsinsatser är av avgörande betydelse för äldreomsorgen. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande om att pensionssystemet bör anpassas så att möjlighet till växelvård underlättas. Betydelsen av de anhörigas arbete tas även upp i motion Sf253 av Stina Gustavsson och Marianne Jönsson. De påpekar att försäkringskassan i vissa fall bedömt ett par makar som samboende när en sjuk make som vårdats på institution övergår till växelvård och periodvis vårdas i hemmet. Motionärerna anser att pensionssystemet måste utformas så att den vårdinsats som den hemmavarande maken därvid gör inte bestraffas genom en lägre pension, och de begär förslag härom. Inger Schörling m.fl. anser i motion Sf285 yrkande 6 att insatser i växelvård skall kunna göras utan sänkt pension för den vårdande och med bibehållen KBT. Motionärerna begär att detta ges regeringen till känna.

Riksförsäkringsverket har i allmänna råd om ålderspension (1987:3) och om hustrutillägg och kommunala bostadstillägg till folkpension (1988:3) rekommenderat att — om ena maken varaktigt (stadigvarande) vistas på sjukhus, i servicehus för äldre människor eller liknande — makarna jämställs med ogifta pensionärer även om de under veckoslut och helger bor tillsammans i sitt hem. I de allmänna råden om bl.a. KBT redovisas också Svenska kommunförbundets förslag till normalgrunder för KBT (cirk. nr 81.168 samt 1983:31 och 1987:129). Enligt dessa ges KBT inte ut till en pensionär som stadigvarande vårdas på offentlig eller privat vårdinrättning. Praktiskt taget alla kommuner har denna bestämmelse i sina grunder. Med stadigvarande vård på vårdinrättning avses enligt Kommunförbundets förslag sådan vård där patienten inte har eller med stor sannolikhet inte kommer att få möjlighet att återvända till eget boende utanför vårdinrättningen. Patientens möjligheter att återvända till eget boende skall alltid bedömas individuellt, varvid hänsyn tas till ålder, sjukdomsdiagnos, sjukdomsutveckling, permissioner i bostaden, sociala förhållanden m.m. Om patienten vistas i sin bostad under regelbundna permissioner kan stadigvarande vård i regel inte anses föreligga. Den nämnda definitionen av begreppet stadigvarande vård har emellertid inte tagits in i alla kommuners grunder för KBT. Syftet med bestämmelserna om stadigvarande vård i kommunernas grunder är att framför allt ensamstående pensionärer skall ha möjlighet att behålla sin bostad under sjukhusvistelse.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande under hösten 1988 i sitt yttrande 1988/89:SfU1y till socialutskottet om äldreomsorgen inför 90-talet. Utskottet konstaterade därvid att det inte torde vara möjligt att ge mer långtgående generella regler för och rekommendationer om när makar skall anses samboende resp. ensamstående i pensionshänseende än vad som för närvarande är fallet, utan bedöm-

ningen måste i sista hand göras utifrån de individuella omständigheterna. Utskottet föreslog socialutskottet att avstyrka bifall till då föreliggande motionsyrkande. — Socialutskottet delade socialförsäkringsutskottets bedömning (se 1988/89:SoU6), och riksdagen följde utskotten.

Riksdagen har även därefter på förslag av utskottet i betänkande 1988/89:SfU13 avslagit liknande motionsyrkanden.

Utskottet finner inte anledning för riksdagen att frångå sin tidigare bedömning av frågan och avstyrker därför bifall till motionerna Sf365 yrkande 1, Sf253 och Sf285 yrkande 6.

Som ovan nämnts har riksdagen beslutat att *basbeloppet* fr.o.m. år 1991 skall fastställas med bortseende från den särskilda prisutveckling som följer av vissa åtgärder som vidtas för att finansiera sänkningen av den statliga inkomstskatten under åren 1990 och 1991. I fyra motioner begärs att basbeloppet inte skall korrigeras på detta sätt, nämligen i motionerna Sf290 av Gullan Lindblad m.fl., Sf292 yrkande 3 av Karin Israelsson m.fl., Sf255 yrkande 3 av Lars Werner m.fl. och Sf285 yrkande 3 av Inger Schörling m.fl.

Utskottet anförde i betänkande 1989/90:SfU8 vid behandlingen av regeringens förslag till den ändrade basbeloppsberäkningen att förslaget fick ses mot bakgrund av de förslag som lades fram i proposition 1989/90:50, genom vilka sänkta inkomstskatter i betydande utsträckning finansieras genom ökade indirekta skatter. Vid frånvaro av särskilda åtgärder skulle enligt den propositionen en betydande del av de skattskyldiga få automatisk kompensation för denna finansiering. Höjda indirekta skatter höjer nämligen konsumentprisindex och därmed basbeloppet, vilket i sin tur höjer basbeloppsanknutna förmåner såsom pensioner. En sådan automatisk kompensation skulle urholka skattereformens finansiering och skulle innebära en betydande omfördelning mellan kollektivet pensionärer och övriga. Utskottet delade uppfattningen att — om inte särskilda åtgärder vidtogs — en betydande del av de skattskyldiga skulle få automatisk kompensation för de ökade indirekta skatter som skulle finansiera de sänkta inkomstskatterna. Utskottet tillstyrkte därför förslaget om en ändring av basbeloppsberäkningen.

Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf290, Sf292 yrkande 3, Sf255 yrkande 3 och Sf285 yrkande 3.

I motion Sf275 anför Lennart Brunander att det av praktiska skäl vore lämpligt att basbeloppet fastställs med beaktande av prisläget i oktober året före det år som basbeloppet avser, i stället för som nu prisläget i november. Han anser att regeringen bör lägga fram förslag till lagändring i enlighet härmed. Även Hans Nyhage tar i motion Sf363 upp denna fråga och begär ett tillkännagivande härom.

I lagrådsremissen om reformerad inkomst- och företagsbeskattning föreslås att det skattemässiga grundavdraget knyts till basbeloppet. Vidare anges följande. Genom att november månads prisläge är avgörande kan basbeloppet för följande år fastställas först i mitten av december året innan det skall tillämpas. Redan nu innebär detta problem för skatteförvaltningen genom att preliminärskattetablerna

för folkpensionärer inte kan göras klara förrän basbeloppets storlek är känd. Genom basbeloppsanknytningen av grundavdraget blir det inte heller möjligt för skatteförvaltningen att ta fram övriga skattskyldigas preliminärskattetabeller i tid. I lagrådsremissen föreslås därför att basbeloppet i fortsättningen bygger på prisjämförelser för oktober månad.

Utskottet anser att regeringens förslag i denna fråga bör avvaktas. Någon åtgärd med anledning av motionerna Sf275 och Sf363 bör därför inte vidtas.

Pensionsåldern m.m.

Den allmänna pensionsåldern är 65 år, och ålderspension utbetalas fr.o.m. den månad den försäkrade fyller 65 år. Det är också möjligt att göra förtida resp. uppskjutet uttag av ålderspension. Förtida uttag kan ske tidigast fr.o.m. den månad då den försäkrade fyller 60 år. Pensionsbeloppet minskas då med 0,5 % för varje månad pensionen tas ut före den månad den försäkrade fyller 65 år. Minskningen av pensionsbeloppet blir sedan livsvarig. På motsvarande sätt innebär uppskjutet uttag av ålderspension att pensionsbeloppet höjs med 0,6 % för varje månad som uttaget skjuts upp efter den månad den försäkrade fyller 65 år. Hänsyn tas dock inte till tid efter ingången av den månad under vilken den försäkrade fyllt 70 år. Förtida resp. uppskjutet uttag av pension måste i förekommande fall avse såväl folkpension som tilläggs pension. — En arbetslös försäkrad som har fyllt 60 år, och som till följd av arbetslöshet har uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd under 450 dagar, har också rätt till förtidspension.

Tre motioner berör frågan om pensionsåldern. I motion Sf285 yrkande 4 av Inger Schörling m.fl. begärs att regeringen skall lägga fram förslag om en rörlig pensionsålder mellan 60 och 70 år. Motsvarande yrkande framställs även av Marianne Samuelsson m.fl. i motion Sf371. I motion Sf327 yrkande 2 begär Bengt-Ola Rytter m.fl. ett tillkännagivande om möjligheter till en mera flexibel pensionsålder och om möjligheter till arbetspension för den som har ett långt arbetsliv bakom sig.

Pensionsberedningen har i sitt betänkande (SOU 1989:101) Förtidspension och rörlig pensionsålder anfört bl.a. följande. Den generella pensionsåldern bör vara oförändrad, 65 år. Målet bör dock vara att få till stånd en höjning av den genomsnittliga faktiska pensionsåldern, som i dag är 62 år. Detta bör i första hand ske genom en minskning av förtidspensioneringen. Pensionsberedningens allmänna bedömning är att de syften som ligger bakom det nuvarande systemet för rörlig pensionsålder i stora delar har blivit uppfyllda. Önskemålen om flexibilitet, om anpassning till olika individers arbetsförmåga och hälsotillstånd och om en mjuk övergång från arbete till ålderspension synes vara väl tillgodosedda med den nuvarande regelutformningen. Det nuvarande systemet för rörlig pensionsålder bör kvarstå oförändrat i sina huvuddrag. Systemet har dock endast kommit till användning i liten utsträckning när det gäller rörligheten uppåt. De faktorer som

ligger bakom svårigheterna för äldre att stanna kvar i förvärvslivet avser främst sådana områden där arbetsmarknadens parter har ett avgörande inflytande. Särskilt gäller detta reglerna om skyldighet att avgå från anställningen vid uppnådd pensionsålder som finns i kollektivavtal men även tjänstepensionssystemens utformning och de marginaleffekter som kan uppkomma för pensionstagaren vid fortsatt förvärvsarbete. Även vissa attityder gentemot äldre som stannat kvar på arbetsmarknaden har varit av betydelse. Pensionsberedningen föreslår en något större förhöjning av pensionsbeloppet vid uppskjutet uttag av folk- och tilläggspension än vad som gäller i dag. Påslagsfaktorn föreslås höjd från 0,6 till 0,7 % per månad. Vidare föreslås att den enskilde skall ha rätt att fortsätta förvärvsarbete med bibehållet anställningsskydd fram till 67 års ålder. Vad gäller möjligheten till förtida uttag av ålderspension föreslås endast den ändringen att förtida uttag av halv ålderspension skall kunna göras av den som har halv förtidspension. Pensionsberedningen har även haft i uppdrag att pröva frågan om möjligheter bör öppnas för äldre förvärvsarbetande att på eget initiativ lämna arbetsmarknaden före den ordinarie pensionsåldern och därvid erhålla ekonomisk ersättning från samhället för den förlorade arbetsinkomsten. Beredningen anser att en sådan ordning inte är motiverad av sysselsättningspolitiska skäl men väl av sociala skäl. Beredningen har utarbetat en skiss till en s.k. arbetspension att utges från folk- och tilläggspensioneringen till personer som uppnått viss högre ålder, som intjänat pensionspoäng inom ATP för viss längre tid, som har aktuell anknytning till arbetsmarknaden och som frivilligt vill lämna arbetslivet. Med ett krav på 30 år med ATP-poäng och pensionsrätt från fyllda 60 år samt nivåer motsvarande förtidspensionens skulle kostnaderna på sikt utgöra 6 000 milj. kr. per år. Även en mer begränsad lösning — med strängare krav i fråga om t.ex. den nedre åldersgränsen, antalet intjänade ATP-år eller nivån på pensionen — skulle medföra betydande kostnadsökningar. Även samhällsekonomiska förluster i form av minskat utbud av arbetskraft m.m. tillkommer. Beredningen anser inte att det finns förutsättningar att lägga fram förslag till en arbetspension.

Regeringen har i proposition 1989/90:62 föreslagit att möjligheterna att få förtidspension på enbart arbetsmarknadsmässiga skäl skall avskaffas.

Utskottet anser att remissbehandlingen av pensionsberedningens betänkande i denna del bör avvaktas, och utskottet avstyrker bifall till motionerna Sf285 yrkande 4, Sf371 och Sf327 yrkande 2.

ATP-systemet

Pensionsgrundande inkomst (PGI) fastställs för varje år från det år den försäkrade blir 16 år och t.o.m. det år han fyller 64 år eller fram till det år han dessförinnan uppbär hel ålderspension. För varje år för vilket PGI fastställts för en försäkrad skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Med sådant poängår jämsställs sedan den 1 januari 1982 år under vilket en förälder under större delen av året vårdat barn som

inte har fyllt tre år. För full pension från ATP krävs att pensionären tillgodoräknats minst 30 poängår. Pensionen beräknas efter genomsnittspoängen under de 15 bästa åren. Inkomst av anställning och av annat förvärvsarbete är pensionsgrundande i den mån summan av inkomsterna överstiger det vid årets ingång gällande basbeloppet och med bortseende från inkomst över 7,5 basbelopp. ATP-avgiften, som för år 1990 utgör 13,00 % av avgiftsunderlaget, beräknas däremot sedan år 1982 utan motsvarande begränsningar.

Olof Johansson m.fl. anför i motion Sf241 att marginaleffekterna för en pensionär är mycket kraftiga, särskilt på grund av avtrappningen av det extra avdraget inom skattesystemet och inkomstprövningen av KBT. Nuvarande förmåner till en ensamstående pensionär som har folkpension, pensionstillskott och oducerat lägsta KBT uppgår till ca 59 000 kr. enligt 1990 års regler. Motionärerna föreslår att alla pensionärer tillförsäkras en grundtrygghet inom ATP-systemet motsvarande 90 882 kr. i 1990 års penningvärde (68 % av 4,5 basbelopp). Med tillämpning av nuvarande skatteregler för arbetsinkomster skulle detta motsvara en nettointkomst efter skatt på ca 63 500 kr. per år. En pension relaterad till inkomster över 4,5 basbelopp skall utgå ovanpå grundpensionen på samma sätt som nuvarande ATP. Pensionstillskott och KBT samt det extra avdraget skulle kunna avvecklas. Motionärerna anser att regeringen bör lägga fram förslag om en förstärkt grundpension i enlighet med dessa riktlinjer. Förslag om ett liknande pensionssystem begär även Gunilla André och Karin Starrin i motion Sf372 yrkande 2. I motion Sf285 yrkande 9 begär Inger Schörling m.fl. en utredning om en grundpension som pensionärer har möjlighet att leva på utan olika former av bidrag, pensionstillskott och andra transfereringar.

I motion Sf259 yrkande 7 anför Carl Bildt m.fl. att pensionssystemet — med undantag för folkpensionssystemet — bör bygga på premierservtekniken och i allt större utsträckning tillhandahållas av fristående försäkringsbolag och andra finansinstitut. Åtgärder bör därför vidtas som bl.a. uppmuntrar enskilt pensionssparande och som säkerställer familjernas möjligheter att fördela pensionssparandet rättvist. ATP-taket bör ligga fast men tilläggspensionsavgift bör endast erläggas för den del av inkomsten som är ATP-grundande. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att pensionsberedningen bör utreda och lägga fram förslag i enlighet härmed.

Bo Nilsson m.fl. anser i motion Sf325 yrkande 1 att det är dags att göra en översyn av ATP-systemet. Motionärerna föreslår att pensionsberedningen får i uppdrag att göra en utredning av ATP-systemet vad avser sambandet mellan inbetalningar till och utdelning från systemet, pensionsnivåer för olika inkomstlägen samt vilka skillnader som föreligger i pensionsnivåer för män resp. kvinnor.

I motion Sf285 yrkande 10 begär Inger Schörling m.fl. en långsiktig utredning om ATP-systemet.

I motion Sf211 begär Charlotte Cederschiöld ett tillkännagivande om att de nuvarande 15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet, som är av stor betydelse för kvinnors möjligheter att tjäna in en pensions-

rätt, bör bibehållas. Charlotte Cederschiöld anför vidare i motion Sf326 att kvinnorna har ett generellt sett sämre pensionsläge än männen trots att de har en längre total arbetstid och betalar mer skatt än männen. Kvinnorna bör därför ha rätt till del i familjens samlade ATP-poäng. Hon begär i yrkande 1 att pensionsutredningen får utreda möjligheterna för makar att avtala om fördelning av ATP-poäng och i yrkande 2 att regeringen bör låta göra en utredning om möjligheten till giftorätt i ATP-poäng.

För att öka kvinnornas möjligheter att tjäna in en pensionsrätt begär Inger Schörling m.fl. i motion Sf285 yrkande 8 att riksdagen beslutar att en försäkrad som inte har 30 år med pensionspoäng skall kunna få tillgodoräkna sig ATP-poäng för arbetsinkomster även efter 65 års ålder.

I motion Sf373 anför Lars Werner m.fl., såvitt nu är i fråga, att många inom lantbruket, och då särskilt kvinnorna, har låga pensioner. Motionärerna begär ett tillkännagivande om lantbrukarnas pensionsförhållanden.

Bo Nilsson m.fl. anför i motion Sf325 yrkande 2 att många lågavlönade män är missgynnade av pensionssystemet eftersom deras pension beräknas på en låg medelpoäng, trots att de bidragit till ATP-systemet under en lång tid. Regeringen bör därför göra en total översyn av ATP-systemet i syfte att bl.a. förbättra systemet för denna grupp.

Tilläggs pension utgår i allmänhet med 60 % av basbeloppet multiplicerat med den genomsnittliga pensionspoängen och i förhållande till antalet år med intjänad pensionsrätt. Birger Andersson och Marianne Jönsson anför i motion Sf356 att flexibiliteten i ATP-systemet skulle öka betydligt om pensionen kunde utbetalas med varierande procent-satser under pensionstiden. En försäkrad skulle t.ex. kunna ta ut en större pension åren närmast efter pensioneringen och en lägre för tiden därefter. Motionärerna begär förslag till lagändring i detta syfte.

Som ovan angivits har pensionsberedningen till uppgift att göra en allmän översyn av reglerna inom det allmänna pensionssystemet. Folk- och tilläggs pensioneringen bör dock enligt direktiven ligga fast i sina grundlinjer. Pensionsberedningen räknar med att avge sitt slutbetänkande under sommaren 1990.

De frågor som tas upp i förevarande motioner har samband med pensionsberedningens arbete. Utskottet anser att resultatet av detta arbete bör avvaktas.

Den pågående skattereformen kan även bli av betydelse för vissa av frågorna. Regeringen har i en lagrådsremiss om reformerad inkomst- och företagsbeskattning föreslagit bl.a. ändringar i skattereglerna för pensionärer och beskattningen av pensionssparande m.m. I lagrådsremissen föreslås att det extra avdraget för folkpensionärer avskaffas. Folkpensionärerna skall i stället medges ett särskilt kommunalt grundavdrag som avtrappas i förhållande till vissa övriga inkomster. På sikt skall avtrappningen endast reduceras mot pensionsinkomster, dock inte mot inkomster från individuella pensionsförsäkringar.

I fråga om 15- och 30-årsreglerna vill utskottet dock erinra om att utskottet i sitt betänkande SfU 1987/88:29 uttalat att reglerna är av stor

betydelse för särskilt kvinnornas möjligheter att skapa sig en trygghet i form av egen ATP-pension och att reglerna kunde komma att få ökad betydelse genom förändringarna i det allmänna efterlevandeskyddet. Utskottet utgick från att pensionsberedningen i sina fortsatta överväganden skulle beakta vad utskottet sålunda anfört.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf241, Sf372 yrkande 2, Sf285 yrkandena 8—10, Sf259 yrkande 7, Sf325, Sf211, Sf326, Sf373 i denna del och Sf356.

Såsom ovan nämnts jämföras med poängår vid ATP-beräkning sådant år under vilket en förälder under större delen vårdar barn under tre år (*vårdår*). För samma barn och år får endast en förälder tillgodoräkna sig vårdår. Möjligheten att tillgodoräkna sig vårdår infördes fr.o.m. år 1982. En förälder som vill ha ett vårdår tillgodoräknat skall skriftligen ansöka härom hos försäkringskassan senast ett år efter utgången av det år som skall tillgodoräknas.

I en rad motioner tas upp frågan om ett förenklat förfarande för tillgodoräknande av vårdår. Rune Thorén m.fl. anför i motion Sf309, såvitt nu är i fråga, att tillgodoräknande av vårdår bör kunna ske automatiskt och således utan egen anmälan. Liknande synpunkter och yrkanden framförs av Charlotte Cederschiöld i motion Sf212, Inger Schörling m.fl. i motion Sf285 yrkande 7 (delvis) och Kersti Johansson m.fl. i motion Sf370 yrkande 2. I den sistnämnda motionen begärs att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utarbeta förslag i frågan.

I motion Sf309 av Rune Thorén m.fl. tas även upp frågan om retroaktiv rätt till ATP för vård av barn. Enligt motionärerna är det ett rättvisekrav att de föräldrar som efter ATP-systemets införande den 1 januari 1960 vårdat egna barn under tre år ges sådan retroaktiv rätt. Detta skall således gälla såväl de som vårdat barn före år 1982 som de som efter år 1982 vårdat barn men glömt att ansöka om vårdår. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen härom. Även Barbro Sandberg m.fl. i motion Sf344 yrkande 7 och Inger Schörling m.fl. i motion Sf285 yrkande 7 (delvis) anser att möjligheterna till retroaktiv rätt till ATP för vård av barn bör utredas.

Utskottet har vid behandling av frågan om tillgodoräknande av vårdår i sitt betänkande SfU 1986/87:10 uttalat att minskningen av antalet försäkrade som utnyttjade rätten till vårdår från 15 250 år 1982 till 3 620 år 1984 var anmärkningsvärd. Utskottet förutsatte därför att riksförsäkringsverket såsom tillsynsmyndighet övervägde möjliga orsaker till varför minskningen skett och — om så bedömdes nödvändigt — tog initiativ till att ytterligare information om rätten till vårdår spreds till försäkrade som kunde beröras av förmånen. Utskottet har även vid 1987/88 och 1988/89 års riksmöten påtalat behovet av förbättrad information om reglerna om vårdår. Utskottet har däremot uttalat (se senast 1988/89:SfU13) att tillgodoräknande av vårdår är en frivillig förmån och att den därför inte bör påföras automatiskt.

Riksförsäkringsverket har den 20 juni 1989 (RFV anser 1989:8) föreslagit regeringen vissa ändringar i reglerna om vårdår. Verket har anfört bl.a. följande.

Första gången möjlighet att ansöka om vårdår förelåg var år 1982, då 17 159 försäkrade tillgodoräknades sådant år. Antalet har sedan sjunkit fram till år 1987 då antalet personer som tillgodoräknades vårdår var 5 645. En viss uppgång har noterats år 1988 (7 208), sannolikt beroende på de informationsinsatser som gjorts av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna.

Det sjunkande antalet försäkrade som anmäler vårdår har uppmärksamats i olika sammanhang och frågan har bl.a. aktualiserats i riksdagen. Riksförsäkringsverket beslutade därför att genomföra en enkät till 1 000 småbarnsföräldrar som kunnat vara berättigade att tillgodoräkna sig vårdår. - - -

Av de svarande i enkäten var det ca 58 % som inte hade hört talas om vårdår och av dem som hade sådan kännedom var det ca 46 % som inte kände till reglerna.

Enligt riksförsäkringsverket finns det anledning att förbättra den nuvarande informationen om möjligheten att tillgodoräkna sig vårdår. Detta skulle kunna ske genom att föräldrar som under ett år haft barn under tre år registrerade i bidragsregistret och som för detta år inte tillgodoräknats någon ATP-poäng får en ansökningsblankett hemsänd tillsammans med information om gällande regler. De nuvarande reglerna innebär bl.a. att rätt till vårdår inte föreligger om den hemmavarande föräldern studerat. I vissa samboendefall kan det också finnas bristande överensstämmelse mellan förälder som har rätt till vårdår och förälder som finns registrerad i bidragsregistret. Mot denna bakgrund är det inte lämpligt att automatiskt tillgodoräkna någon ett vårdår.

Enligt gällande regler skall ansökan om vårdår göras senast ett år efter utgången av det år som skall tillgodoräknas. Eftersom uppgift om ATP-poäng för det år som eventuellt skall tillgodoräknas som vårdår är känd först i december året efter, saknas praktiska förutsättningar att hinna avisera aktuella föräldrar i sådan tid att de har möjlighet att komma in med ansökan före årsskiftet. Med hänsyn till de omfattande ändringar i övrigt som görs i ADB-systemet vid årsskiftet (bl.a. på grund av ändrat basbelopp) är det också önskvärt att denna avisering kan göras efter årsskiftet. För att den föreslagna aviseringen skall kunna genomföras och föräldrarna få rimlig tid att lämna in sin ansökan, bör ansökningstiden förlängas till två år efter utgången av det år som skall tillgodoräknas.

Riksförsäkringsverket har således funnit att det inte är lämpligt att automatiskt tillgodoräkna någon ett vårdår. Verket har emellertid föreslagit vissa förändringar i ansökningsförfarandet. Utskottet anser därför att beredningen av förslaget i denna del bör avvaktas. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till motion Sf309 i denna del, Sf212, Sf285 yrkande 7 i denna del och Sf370 yrkande 2.

Frågan om retroaktiv rätt till ATP för vård av barn före år 1982 har tidigare behandlats av utskottet och senast i det av riksdagen godkända betänkandet 1988/89:SfU13. Utskottet har därvid erinrat om att dåvarande departementschefen i samband med införandet av rätt till ATP för vård av barn uttalat att reformen var klart avgränsad och att utskottet i det sammanhanget inte ansåg att någon retroaktiv rätt till ATP för vård av barn borde införas. I stället borde olika åtgärder av social- och arbetsmarknadspolitiskt slag genomföras för att stärka ATP-skyddet för småbarnsföräldrar. Utskottet har också erinrat om att de nuvarande reglerna för ATP-beräkning ger ett visst skydd för föräldrar

som avstår från förvärvsarbete för att vårda egna barn. Utskottet har vidare framhållit att det ingår i pensionsberedningens uppdrag att se över reglerna för intjänande av ATP-rätt.

Enligt utskottets mening saknas anledning till annat ställningstagande vad gäller rätt till ATP för vård av barn före år 1982. Utskottet är inte heller berett tillstyrka en retroaktiv rätt till ATP för vård av barn år 1982 eller senare. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf309 i denna del, Sf344 yrkande 7 och Sf285 yrkande 7 i denna del.

Pensionsgrundande inkomst fastställs för en försäkrad t.o.m. det år den försäkrade fyller 64 år eller fram till år då han för hela året får hel ålderspension. Pensionsgrundande inkomst utgörs av summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Pensionspoäng för året är den pensionsgrundande inkomsten delad med det vid årets ingång gällande basbeloppet. Fr.o.m. den 1 januari 1980 (prop. 1978/79:75, SfU 15, rskr. 164) kan pensionsgrundande inkomst på samma sätt beräknas även för år då den försäkrade har förtidspension. Till den för sådant år beräknade *pensionspoängen görs för den som haft halv förtidspension tillägg* med hälften av den s.k. antagandepoängen och för den som haft två tredjedelar av hel förtidspension tillägg med två tredjedelar av antagandepoängen. Den försäkrade skall dock för det aktuella året få lägst en pensionspoäng som motsvarar antagandepoängen. Antagandepoängen utgörs i regel av genomsnittet av pensionspoängen för de fyra närmaste åren före förtidspensioneringen.

I motion Sf256 anför Karin Israelsson att den som har halv förtidspension måste öka sin inkomst med mer än 25 % för att kunna få en pensionspoäng som är högre än antagandepoängen. Detta beror på att antagandepoängen redan är beräknad efter en inkomst som har minskats med 1 basbelopp, och halva antagandepoängen belastas således med ett halvt basbeloppsavdrag. Från inkomsten som härrör från den resterande arbetsförmågan görs ånyo ett basbeloppsavdrag. Motionären föreslår att antagandepoängen ökas med 1,0 innan den halveras eller att endast ett halvt basbeloppsavdrag görs på den senare inkomsten. Hon begär att vad sålunda anförts ges regeringen till känna.

Möjligheten för en förtidspensionär att tjäna in pensionsrätt infördes på förslag av pensionskommittén i delbetänkandet (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m.m. Kommittén, som hade övervägt olika lösningar, avisade tanken på att den utgående förtidspensionen skulle bli pensionsgrundande jämte sidoinkomsten. Kommittén avisade även en lösning som skulle innebära att man vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst verkställer ett i förhållande till invaliditeten reducerat basbeloppsavdrag från sidoinkomsten. Som skäl härför angav kommittén att man inte ville medverka till att det öppnades en gynnsammare väg in i ATP-systemet för förtidspensionärer än för dem som t.ex. av olika anledningar arbetar deltid eller korttid.

Utskottet är av de skäl som sålunda anförts av pensionskommittén inte berett tillstyrka en ändring av förevarande regler. Motion Sf256 bör därför avslås.

Förtidspension

Förtidspension utgår enligt gällande bestämmelser till en försäkrad som har fyllt 16 år för tid före den månad, då han fyller 65 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till sjukbidrag. Detta bidrag är begränsat till viss tid men i övrigt gäller vad som är föreskrivet om förtidspension även sjukbidrag.

Rätt till förtidspension tillkommer också en arbetslös försäkrad som fyllt 60 år och som till följd av arbetslöshet har uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd under 450 dagar. — I proposition 1989/90:62 om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m. föreslås emellertid att dessa möjligheter till förtidspension avskaffas.

Förtidspension utges i form av hel, halv eller två tredjedels pension.

Reglerna om förtidspension/sjukbidrag gäller även handikappade studerande under förutsättning att arbetsförmågan är nedsatt med minst 50 %. Enligt praxis bedöms studerande ungdomars rätt till förtidspension/sjukbidrag utifrån deras förmåga att skaffa sig inkomst av förvärvsarbete vid ett tänkt avbrott i studierna.

Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf250 yrkande 7 ett tillkännagivande om att förtidspensionering av handikappade studerande bör undvikas.

I motion Sf262 yrkande 3 anför Karin Israelsson m.fl. att det inte är rimligt att ungdomar skall förtidspensioneras. De försök som pågår på vissa platser i landet att aktivera handikappade måste utökas. Motionärerna begär ett tillkännagivande härom.

Rehabiliteringsberedningen har i betänkandet (SOU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering behandlat bl.a. frågor om förtidspensionering och om samordning av rehabiliteringsinsatser. I betänkandet föreslås att åldersgränsen för rätt till förtidspension/sjukbidrag skall höjas till 25 år, om inte synnerliga skäl föreligger. Med den höjda åldersgränsen vill beredningen understryka vikten av att alla handikappade skall ha rätt till en individanpassad habilitering resp. rehabilitering inkl. arbetsprövning innan en eventuell pensionsprövning kan bli aktuell. Beredningen föreslår att handikappade ungdomar mellan 16 och 25 år skall ha rätt till s.k. rehabiliteringsersättning under förutsättning att den handikappade deltar i rehabiliteringsåtgärd och/eller att arbetsförmågan på grund av handikappet är nedsatt med minst en fjärdedel och nedsättningen kan anses varaktig. I fråga om gruppen synskadade, döva och hörselskadade ungdomar utan andra handikapp

föreslår beredningen att de under utbildning undantas från rätt till sjukbidrag enligt nuvarande regelsystem eller till föreslagen rehabiliteringsersättning. Studiestöd tillsammans med handikappersättning föreslås vara det stöd som normalt skall utges under studietiden. — Beredningen har också lämnat förslag om ett samordnat rehabiliteringsmål och om ett ökat administrativt och samordnande ansvar för försäkringskassorna för att rehabiliteringsarbetet genomförs i varje enskilt fall.

Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen har härefter i propositionen 1989/90:62 lagt fram vissa förslag som ett första steg i ett förbättrat rehabiliteringsarbete.

Utskottet vill även erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen sedan budgetåret 1986/87 har haft regeringens uppdrag att bedriva försöksverksamhet med syfte att förbättra unga handikappades möjligheter att arbeta i stället för att uppbära förtidspension eller sjukbidrag. Försöksverksamheten har varit inriktad på en uppsökande verksamhet med att erbjuda ungdomar, som redan fått förtidspension/sjukbidrag, en kontakt med arbetsförmedling/arbetsmarknadsinstitut för att pröva möjligheterna till avlönat arbete. Under senare år har inriktningen även varit förebyggande verksamhet genom en utökad samverkan med skolan. Överenskommelser skall träffas mellan länsarbetsnämnden i resp. län och försäkringskassorna om hur man i reguljär verksamhet bevakar och hos arbetsförmedlingen aktualiserar ungdomar som har pension. I årets budgetproposition har chefen för arbetsmarknadsdepartementet bl.a. uttalat att insatserna för unga handikappade bör permanentas. Erfarenheterna från försöken visar att många ungdomar som tidigare inte haft arbete eller deltagit i dagcenterverksamhet har kunnat få ett avlönat arbete. De är ytterst angeläget att insatserna för unga människor med grava funktionsnedsättningar kan fortsätta med minst lika hög ambitionsnivå som hittills.

Utskottet anser att motionärernas synpunkter i mycket är tillgodosedda genom den försöksverksamhet som arbetsmarknadsstyrelsen bedrivit och som nu skall permanentas. Utskottet anser emellertid att beredningen av övriga delar av rehabiliteringsberedningens betänkande bör avvaktas. Motionerna Sf250 yrkande 7 och Sf262 yrkande 3 bör därför inte föranleda någon åtgärd.

Handikappersättning

Handikappersättning utges till en försäkrad som har fyllt 16 år och som före 65 års ålder fått sin funktionsförmåga varaktigt nedsatt i sådan omfattning att han i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan eller behöver hjälp av annan för att kunna förvärvsarbeta eller eljest får vidkännas betydande merutgifter på grund av sitt handikapp. Handikappersättning utges för år räknat med 65, 50 eller 34 % av basbeloppet alltefter hjälpbehovets omfattning och merutgifternas storlek. Behovet av handikappersättning skall omprövas i samband med förtids- eller ålderspensionering.

Handikappersättning utges alltid till den som är blind, döv eller gravt hörselskadad om handikappet inträffat före 65 års ålder. Till den som är blind utges ersättning regelmässigt med 65 % före pensionering och för tid efter pensionering med 34 %, om inte stödbehovet då motiverar högre ersättning. Till den som är döv eller gravt hörselskadad utges ersättning med 34 % av basbeloppet, om inte stödbehovet motiverar högre ersättning.

1989 års handikapputredning (S 1988:03, dir. 1988:53) har till uppgift att utreda vissa frågor om kommunernas och landstingens insatser för människor med omfattande funktionshinder. Kommitténs huvuduppgift bör enligt direktiven vara att kartlägga och analysera de insatser för funktionshindrade som görs inom socialtjänsten samt habiliteringen och rehabiliteringen. Utgångspunkten för utredningsarbetet bör vara situationen för barn, ungdomar och vuxna med omfattande funktionshinder samt situationen för de små och mindre kända handikappgrupperna. Om kommittén finner att det föreligger brister i socialtjänstens och habiliteringens/rehabiliteringens insatser för dessa grupper bör den lämna förslag som kan leda till förbättringar inom områdena och som innebär att grupperna i framtiden bör kunna tillförsäkras ett väl fungerande stöd. Utredningens arbete bör vara avslutat under år 1990.

Sten Svensson m.fl. begär i motion So260 yrkande 10, såvitt nu är i fråga, ett tillkännagivande om att frågan om fler nivåer inom handikappersättningen snart bör föras upp till behandling i den aviserade utredningen om bl.a. högkostnadsskydd.

I motion Sf264 yrkande 2 framhåller Charlotte Branting de merkostnader som psoriatiker har på grund av sin sjukdom. En lägre nivå inom handikappersättningen skulle behövas för att ge dem ekonomiskt stöd. Hon begär därför att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utreda om en ytterligare, lägre nivå inom handikappersättningen bör införas.

Gullan Lindblad begär i motion Sf238 ett tillkännagivande om att de psoriasis sjukas behov och behovet hos andra grupper med långvariga sjukdomstillstånd särskilt bör uppmärksammas i den utredning om det samlade förmånssystemet som riksdagen har begärt.

I motion Sf208 anför Gösta Lyngå och Ragnhild Pohanka att det nuvarande systemet med avdrag vid taxeringen för nedsatt skatteförmåga på grund av sjukdom bör ersättas med en kompensation inom socialförsäkringssystemet. Ett nytt system får dock inte medföra att den som har utgifter för långvarig sjukdom e.d. kommer i ett sämre läge än i dag. Motionärerna begär förslag om nya regler i detta syfte.

I årets budgetproposition har dåvarande chefen för socialdepartementet angivit bl.a. följande.

I fjolårets budgetproposition redovisade min företrädare ett översiktligt förslag till olika förändringar i systemet för läkemedelsförmåner. Förmånerna med kostnadsfria läkemedel och förbrukningsartiklar skulle enligt förslaget ersättas av ett enhetligt system för begränsning av den enskildes läkemedelskostnader och denna läkemedelsrabattering skulle även tillämpas på produkter för vilka den enskilde nu helt får stå för

kostnaderna, t.ex. mjukgörande salvor till psoriatiker samt saliv ersättnings- och salivstimulerande medel till muntorra. Åldersgränsen på 16 år för prisnedsättning av speciallivsmedel skulle enligt förslaget avskaffas så att förmånen kunde erhållas oavsett ålder. Förslaget innehöll även andra åtgärder inom socialförsäkringsområdet i form av införande av ett särskilt högkostnadsskydd för sjukresor och en ny och lägre nivå inom handikappersättningen. Samtidigt angavs att ett avskaffande av den möjligheten som nu finns till avdrag för sjukdomskostnader i taxeringen också borde övervägas. Sammanfattningsvis konstaterades att de föreslagna åtgärderna delvis skulle medföra en viss omfördelning från grupper som har en total befrielse från kostnader för läkemedel och förbrukningsartiklar, men att effekterna i hög grad skulle begränsas av högkostnadsskyddet. Det redovisades dessutom att de föreslagna åtgärderna totalt sett skulle innebära betydande merutgifter för försäkringen, men att denna reform var angelägen från både rättvis- och trygghetssynpunkt.

Förslaget har helt nyligen behandlats i riksdagens socialförsäkringsutskott. Utskottet har därvid uttalat att riksdagen på förslag av ett enigt utskott begärt en förutsättningslös utredning om hur det samlade förmånssystemet skulle kunna reformeras för att skapa bättre rättvisa mellan olika grupper försäkrade som har kostnader för sjukdom och handikapp (1989/90:SfU5). Utskottet anser att de vedertagna principerna om kostnadsfria läkemedel skall bibehållas, med den begränsning som detta kan innebära i utredningens direktiv. Riksdagen har sedermera beslutat i enlighet med utskottets förslag (rskr. 43). Jag har för avsikt att inom kort återkomma till regeringen angående en sådan utredning.

De frågor som tas upp i förevarande motioner torde komma att omfattas av den av riksdagen begärda utredningen, och resultatet av denna bör därför avvaktas. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till motionerna So260 yrkande 10 i denna del, Sf264 yrkande 2, Sf238 och Sf208.

Ragnhild Pohanka och Anita Stenberg anför i motion Sf357 att en person som drabbas av ett handikapp efter 65 års ålder inte har rätt till handikappersättning. Motionärerna begär en utredning av hur dessa personer skall kunna få sina merutgifter för handikappet täckta.

Riksdagen har tidigare avstyrkt liknande motionsyrkanden. Utskottet har därvid (se senast betänkande 1988/89:SfU13) framhållit att syftet med handikappersättning är att ge kompensation för hjälpbehov som uppkommit på grund av sjukdom eller skada, medan de hjälpbehov som hänför sig till åldrandet inte bör ersättas genom handikappersättning. Utskottet har vidare erinrat om att rätten till handikappersättning omprövas då den försäkrade tillerkänns ålderspension. Frågan kan dock komma att beröras av 1989 års handikapputredning.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf357.

Sten Svensson m.fl. ifrågasätter i motion So260 yrkande 10, såvitt nu är i fråga, den sänkning av handikappersättningen som drabbar gravt synskadade personer i samband med pensioneringen. Motionärerna framhåller att en bibehållen handikappersättning oftast behövs för att en förtidspensionerad person skall få möjligheter till ett aktivt liv.

Härtill kommer att funktionsnedsättningar som kan komma med åldern, t.ex. en hörselnedsättning, ofta förvärrar den synskadades handikapp.

Barbro Sandberg och Kenth Skårvik anför i motion Sf336 att en blind persons hjälpbehov inte torde bli mindre efter fyllda 65 år än före, och de begär ett tillkännagivande om att handikappersättningen till blinda inte skall sänkas vid pensioneringen.

Bakgrunden till regeln om omprövning av rätten till handikappersättning vid pensionering är att den som tidigare har haft behov av fortlöpande hjälp eller har haft merutgifter för att kunna förvärvsarbeta ofta inte kan åberopa stödbehov i samma omfattning sedan han har pensionerats (prop. 1974:129). Omständigheterna vid pensioneringen kan däremot vara eller bli sådana att den försäkrade med åberopande av övrigt stödbehov har rätt till fortsatt handikappersättning. Riksförsäkringsverket rekommenderar i sina allmänna råd om handikappersättningen (1988:8) att, vid omprövningen av rätten till handikappersättning för en blind, stödbehovet utreds förutsättningslöst med utgångspunkt från att högre handikappersättning än garantinivån 34 % kan komma i fråga.

I likhet med vad utskottet anført under föregående riksmöte (se 1988/89:SfU13) anser utskottet att nuvarande regler ger utrymme för en generös bedömning av blindas rätt till handikappersättning även efter pensionering. Frågan kan även komma att beröras av 1989 års handikapputredning. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna So260 yrkande 10 och Sf336.

I motion Sf264 yrkande 1 anför Charlotte Branting att informationen och anvisningarna till försäkringskassorna om handikappersättningen borde vara så tydliga och enhetliga att någon godtycklig bedömning inte kan förekomma. Motionären begär därför att riksförsäkringsverket får i uppdrag att se över reglerna för erhållande av handikappersättning.

Riksförsäkringsverket har utfärdat rekommendationer om tillämpningen av bestämmelserna om handikappersättning i allmänna råd (1988:8). Med hänsyn härtill, och då utskottet utgår från att riksförsäkringsverket inom ramen för sitt tillsynsansvar bevakar informationsfrågor och regeltillämpningen, avstyrker utskottet bifall till motion Sf264 yrkande 1.

Kommunalt bostadstillägg (KBT)

Kommunalt bostadstillägg (KBT) utges som tilläggsförmån till den som är mantalsskriven i en kommun och uppbär folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension. KBT utgår dock inte till ålderspension för tid före den månad vederbörande fyller 65 år. KBT, som är inkomstprövat, utges enligt grunder som den enskilda kommunen bestämmer, dock lägst med belopp som svarar mot den del av den bostadskostnad som enligt föreskrifter som regeringen meddelar skall täckas av bostadstillägg för att statsbidrag skall lämnas. Statsbidrag utgår under förutsättning att kommunen täcker minst 80 % av den del

av den månatliga bostadskostnaden som överstiger 80 kr. men inte 1 700 kr. för ogift pensionär och 1 850 kr. för makar. Kommunerna får statsbidrag med 25 % av sina KBT-kostnader i dessa intervall. Statsbidrag utgår inte om bostadstillägget täcker bostadskostnader som utgör en del av en avgift som bestäms enbart på grundval av pensionärens inkomster. Fr.o.m. den 1 juli 1989 utgår dock statsbidrag för bostadskostnader för psykiskt utvecklingsstörda pensionärer m.fl. som bor i gruppboende.

Inkomstprövningsreglerna, som är fastlagda i lag, innebär bl.a. att bostadstillägget minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 750 kr. för den som är gift och 1 000 kr. för annan pensionär. Som inkomst räknas t.ex. ATP, tjänstepension, arbetsinkomst samt avkastning av kapital och fastighet enligt särskilda regler. I inkomstunderlaget inräknas dock inte ATP till den del den föranlett minskning av pensionstillskott. För den som är ålderspensionär beaktas fr.o.m. den 1 juli 1989 (prop. 1988/89:46, SkU4, rskr. 64) inte sådan intäkt av tjänst som avses i 32 § 1 mom. a kommunalskattelagen (löneinkomst).

Som inkomst vid beräkningen av KBT anses även avkastning av förmögenhet. För en- och tvåfamiljsfastighet som den pensionsberättigade bor i beräknas avkastningen enligt den s.k. schablonmetoden vid taxering till statlig inkomstskatt. Från denna summa får vissa avdrag göras. För jordbruks- och övriga fastigheter beräknas avkastningen till 5 % av fastighetens taxeringsvärde. Samma procentsats gäller vid beräkning av avkastning av banktillgodohavanden, aktier, bostadsrättslägenheter och andelar i ekonomiska föreningar. Förmögenhetsavkastningen höjs enligt lagen med 10 % av det förmögenhetsbelopp som överstiger 120 000 kr. för makar gemensamt och 75 000 kr. för en ogift pensionär. Fr.o.m. den 1 juli 1989 beräknas härvid förmögenhetsvärdet av en- och tvåfamiljsfastighet samt jordbruksfastighet till en fjärdedel av den del av taxeringsvärdet som överstiger 400 000 kr. Motsvarande gäller vid värderingen av en andel i bostadsrättsförening, bostadsförening eller bostadsaktiebolag. Om den pensionsberättigade eller hans make har flera sådana fastigheter eller andelar skall bestämmelserna gälla endast en av dem och då i första hand den som utgör stadigvarande bostad för den berättigade. Med hänsyn till de höjda taxeringsvärden som väntas vid 1990 års fastighetstaxering höjs gränsen 400 000 kr. till 800 000 kr. fr.o.m. den 1 januari 1991 (prop. 1989/90:52, SfU 8, rskr. 100).

Barbro Sandberg m.fl. anför i motion Sf344 yrkande 4 att skillnaderna i KBT mellan kommunerna leder till oacceptabla skillnader i levnadsstandard mellan pensionärer i olika kommuner. Pensionsberedningen bör därför få i uppdrag att överväga om KBT skall utgå efter samma regler över hela landet.

I motion Sf255 yrkande 2 av Lars Werner m.fl. anför motionärerna att KBT för ensamstående bör utgå efter den faktiska hyran för en tvårumslägenhet på orten och för sammanboende efter hyran för en

trerumslägenhet. Vidare bör staten svara för hela kostnaden för KBT. Motionärerna begär att regeringen lägger fram en plan för höjning av KBT i enlighet härmed.

Bertil Persson anser i motion Sf322 att regeringen bör lägga fram förslag om att KBT bör utgå på samma nivå till gifta som ogifta pensionärer.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att den övre gränsen för den del av det kommunala bostadstillägget som berättigar till statsbidrag höjdes med 700 kr. fr.o.m. den 1 januari 1988 och med 200 kr. fr.o.m. den 1 januari 1990. Att nu ytterligare öka statens andel av kostnaderna för KBT, såsom föreslås i motion Sf255, kan utskottet av statsfinansiella skäl inte medverka till. Av samma skäl kan utskottet inte heller förorda att staten på sikt skall överta hela kostnadsansvaret för KBT. Det står dock kommunerna fritt att besluta om förmånligare regler för KBT än de grundregler som utgör en förutsättning för rätt till statsbidrag. I likhet med vad utskottet tidigare uttalat i frågan (se 1988/89:SfU20) vill utskottet framhålla att de skillnader i KBT-grunderna som därvid kan uppstå är en följd av det kommunala självstyret.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf344 yrkande 4, Sf255 yrkande 2 och Sf322.

I motionerna Sf348 yrkande 1 av Bo Lundgren m.fl., Sf300 av Gullan Lindblad m.fl. och Sf308 yrkande 1 av Martin Olsson hemställs att riksdagen beslutar att inte heller inkomst av rörelse och inkomst av jordbruksfastighet skall beaktas vid inkomstprövningen. I motion Sf308 begärs att detta skall gälla fr.o.m. den 1 juli 1990 och i motion Sf348 att detta skall gälla fr.o.m. den 1 januari 1991.

Utskottet behandlade frågan om betydelsen av *jordbruks- och rörelseinkomster* i sitt yttrande 1988/89:SfU2y till skatteutskottet över regeringens förslag att vissa tjänsteinkomster skulle undantas från inkomstprövningen för KBT samt över då föreliggande motioner. Utskottet hänvisade därvid till att regeringens förslag i denna del motiverades med bristen på arbetskraft på stora delar av arbetsmarknaden till följd av en allmänt förbättrad ekonomi och en kraftigt ökad efterfrågan på arbetskraft. Enligt utskottets mening var det i första hand bristen på arbetstagare som behövde avhjälpas. Behovet av åtgärder gjorde sig inte på samma sätt gällande i fråga om egenföretagare. Till detta kom enligt utskottets uppfattning svårigheten att hitta regler som var lika enkla att tillämpa vid beräkningen av egenföretagares inkomst. I sammanhanget kunde också påpekas att ett visst incitament för egenföretagare att fortsätta förvärvsarbete efter uppnådd pensionsålder låg i att de då inte längre behövde erlägga socialavgifter. Med hänsyn till det anförda ansåg utskottet att regeringsförslaget borde tillstyrkas och motionerna avslås. — Skatteutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:SkU4 att bl.a. inkomstprövningen av det kommunala bostadstillägget gjorde att det ekonomiska incitamentet till förvärvsarbete försvann nästan helt. Samtidigt rådde det i det nuvarande konjunkturläget brist på arbetskraft. Det fanns också skäl som talade för att bristen på arbetskraft skulle bli ett återkommande problem, eftersom utbudet av arbetskraft av demografiska och andra skäl skulle

komma att växa långsammare i framtiden. Enligt skatteutskottet fanns det mot denna bakgrund anledning att söka reducera det hinder för förvärvsarbete som inkomstprövningen av det kommunala bostadstillägget utgjorde. När det gällde inkomst av rörelse och jordbruksfastighet fanns det emellertid enligt skatteutskottet skäl att förhålla sig avvaktande. Här kunde nämligen inte arbetsinkomsterna avskiljas lika enkelt som vid inkomst av tjänst. Dessutom erlade ålderspensionärer inte socialavgifter. Ett visst incitament till förvärvsarbete fanns således redan för pensionärer med sådan inkomst. Skatteutskottet tillstyrkte med det anförda propositionen och avstyrkte föreliggande motioner.

Riksdagen har även därefter avslagit liknande motionsyrkanden (1988/89:SfU20, rskr. 244).

Utskottet finner inte anledning för riksdagen att frångå sitt tidigare ställningstagande och avstyrker bifall till motionerna Sf348 yrkande 1, Sf300 och Sf308 yrkande 1.

I fyra motioner begärs att *förmögenhetsprövningen* vid beräkning av KBT skall slopas, nämligen i motionerna Sf349 av Carl Bildt m.fl., Sf295 av Karl-Gösta Svenson och Ingrid Hemmingsson, Sf308 yrkande 2 av Martin Olsson och Sf348 yrkande 2 av Bo Lundgren m.fl.

Utskottet har i sitt yttrande 1988/89:SfU2y till skatteutskottet framhållit att det skulle föra långt från de ursprungliga avsikterna bakom KBT om man vid prövningen av en persons rätt till förmånen bortsåg från allt förmögenhetsinnehav. Det var emellertid uppenbart att de gällande reglerna innebar att ett sparande inför ålderdomen för den övervägande delen pensionärer eller blivande pensionärer kunde få direkt negativa konsekvenser. Detta var olyckligt inte bara för den enskilde spararen utan också för samhället som på andra sätt försökte uppmuntra ett ökat sparande. Utskottet hyste också viss förståelse för de svårigheter som orsakades av att förmögenhet i form av egen bostad eller ett enkelt fritidshus kunde medföra reduktion eller bortfall av KBT. Dessa problem accentuerades av stigande taxeringsvärden på fastigheter i attraktiva områden. Att utan vidare avskaffa hänsynstagande till förmögenhet i form av egen bostad eller fritidsfastighet vid beviljande av KBT skulle emellertid kunna leda till andra inte förutsebara effekter. — Med hänsyn till det anförda kunde det enligt utskottets mening finnas skäl för en översyn av reglerna i detta avseende. — Skatteutskottet ansåg i sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:SkU4 att det var befogat att lindra de marginaleffekter som kunde träffa en folkpensionärs förmögenhet. Särskilt stötande var det enligt skatteutskottets mening när förmögenhetsprövningen drabbade en folkpensionärs förmögenhet i form av eget boende eller fritidshus på ett sådant sätt att det inte längre var möjligt för pensionären att behålla bostaden eller fritidshuset. I avvaktan på resultatet av inkomstskatteutredningens (RINK) översyn borde därför enligt skatteutskottet förmögenhet som var bunden i boende och som understeg 400 000 kr. vara undantagen när det extra avdraget och det kommunala bostadstillägget jämkades. Av principiella skäl borde därvid även boende i form av andel i bostadsförening eller bostadsaktiebolag undantas.

Riksdagen har därefter avslagit motionsyrkanden med begäran om ett slopande av förmögenhetsprövningen på förslag av utskottet i betänkandena 1988/89:SfU20 och 1989/90:SfU8. Vid senaste tillfället beslutade riksdagen även om en höjning av gränsen för förmögenhets-skärpning till 800 000 kr. fr.o.m. den 1 januari 1991.

Riksdagen har sålunda redan beslutat om minskad betydelse av viss förmögenhet vid bedömningen av en persons rätt till KBT. Utskottet har ovan, vid behandlingen av ett motionsyrkande om en höjning av pensionstillskotten, redovisat att i regeringens lagrådsremiss av förslaget till ett andra steg i skattereformen anges att även ett förslag till ändring av KBT-reglerna planeras. Utskottet anser att detta förslag bör avvaktas och avstyrker därför bifall till motionerna Sf349, Sf295, Sf308 yrkande 2 och Sf348 yrkande 2.

I lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension anges att som årsinkomst avses den inkomst, för år räknat, som någon kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. I lagen anges vidare vad som inte skall räknas som inkomst. Till dessa inkomster hör bl.a. allmänt barnbidrag, folkpension och ATP till den del den föranlett minskning av pensionstillskott. Därutöver anges i riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1979:5) om inkomstberäkning m.m. vissa intäkter, bl.a. studiehjälp och studiemedel, som inte skall ingå i inkomstunderlaget.

I två motioner, Sf209 av Ewy Möller och Sf224 av Bo Nilsson m.fl., tas upp frågan om hur *neurosedynskadades ersättning* från neurosedynskadefonden skall hanteras vid bedömning av en försäkrads rätt till KBT. Motionärerna erinrar om att ersättningen från AB Astra till de neurosedynskadade genom en särskild lag inte utgör skattepliktig ersättning för mottagaren. Motionärerna anser att avsikten med skattefriheten var att så mycket som möjligt underlätta för de skadedrabbade. Ersättningen bör därtför enligt motionärernas mening inte heller bedömas som inkomst vid inkomstberäkningen för KBT, och de begär ett tillkännagivande i enlighet härmed. Även i motion Sf344 yrkande 5 av Barbro Sandberg m.fl. tas denna fråga upp. Motionärerna anser dock att man även bör bortse från andra skattefria ideella ersättningar, t.ex. krigsskadeersättning som utbetalas av andra länder till dem som varit i koncentrationsläger under andra världskriget. De begär ett tillkännagivande härom.

Utskottet har senast i sitt betänkande 1989/90:SfU5 behandlat motionsyrkanden om ersättningen till de neurosedynskadade i detta avseende. Utskottet har därvid inhämtat yttranden från riksförsäkringsverket och Försäkringskassförbundet.

Riksförsäkringsverket anförde i sitt yttrande att en ändring av nuvarande regler så att neurosedynskadades ersättning inte längre skall räknas som inkomst skulle innebära att en hittills tillämplad enhetlig princip frångås. Med hänsyn till att KBT-reglerna redan i dag är komplicerade och detaljrika avstyrkte verket bifall till motionerna. Verket ansåg att, om reglerna ändras, ändringen borde omfatta också den ovannämnda krigsskadeersättningen.

Försäkringskassförbundet instämde i de synpunkter som framförts i motionerna och tillstyrkte bifall till motionerna. Förbundet påminde dock om att det även finns andra typer av ersättningar som kan likställas med ideell ersättning och att det därför är viktigt att det görs en klar gräns mellan vilka ersättningar som skall tas med och som inte skall tas med vid inkomstberäkningen.

Utskottet hänvisade till att det av förarbetena till lagen (1971:118) om skattefrihet för ersättning till neurosedynskadade framgår att ersättningen kan utgöra såväl ideellt skadestånd som livränta och kostnadsersättning (se prop. 1971:66) samt att liknande ersättningar utgår även i andra sammanhang till försäkrade. Utskottet hänvisade vidare till att frågan om betydelsen av neurosedynskadeersättning för en försäkrads rätt till KBT nyligen varit föremål för bedömning i ett mål vid försäkringsrätten för Södra Sverige (mål nr 1706/87). Försäkringsrätten hade därvid beslutat att inte göra ändring i vederbörande försäkringskassas beslut, vari kassan funnit att det inte förelåg något skäl för att undanta ersättning från neurosedynskadefonden från inkomstunderlaget vid beräkning av KBT. Domen hade inte vunnit laga kraft. Med hänsyn härtill ansåg utskottet att riksdagen inte borde göra något uttalande i frågan.

Utskottet har inhämtat att försäkringsrättens dom numera har överklagats till försäkringsöverdomstolen. Utskottet vidhåller därför sin inställning att riksdagen inte för närvarande bör göra något uttalande i frågan, och utskottet avstyrker bifall till motionerna Sf209, Sf224 och Sf344 yrkande 5.

Frågor om KBT till s.k. undantagandepensionärer behandlas i följande avsnitt.

Undantagandepensionärer

När den allmänna tilläggs pensioneringen infördes fr.o.m. den 1 januari 1960 fick de försäkrade möjlighet att efter anmälan stå utanför tilläggs pensionssystemet såvitt gällde inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, s.k. undantagande. Undantagandet medförde att sådan inkomst fr.o.m. påföljande år inte beaktades vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst. Undantagandet minskade också den pensionsrätt som den försäkrade förvärvade på grund av inkomst av anställning eller, under år då den försäkrade inte omfattades av undantagande, på grundval av inkomst av annat förvärvsarbete. En försäkrad som hade begärt undantagande betalade inte tilläggs pensionsavgift för inkomst av annat förvärvsarbete.

Anmälan om undantagande kunde efter fem år återkallas med verkan från nästa årsskifte. Ny anmälan om undantagande kunde i så fall inte göras.

Fr.o.m. den 1 januari 1982 är det inte längre möjligt att vara undantagen från ATP. Försäkrade, som är födda år 1923 eller tidigare och som hade ett gällande undantagande under år 1981, kan dock alltfjämt stå kvar utanför ATP såvitt gäller inkomst av annat förvärvsarbete än anställning.

För samtliga försäkrade som någon gång haft ett gällande undantagande — utom de som utnyttjade möjligheten att återkalla sin anmälan med verkan fr.o.m. den 1 januari 1963 i samband med ikraftträdandet av lagen (1962:381) om allmän försäkring — kan undantagandet påverka rätten till pensionstillskott. Vid beräkningen av pensionstillskott görs nämligen avräkning inte bara mot faktiskt utgående tilläggspension utan också mot den tilläggspension därutöver som skulle ha utgetts om undantagande inte hade ägt rum.

Vidare kan ett undantagande medföra att rätten till KBT och hustrutillägg påverkas. Den som har ett gällande undantagande från ATP omfattas inte heller av arbetsskadeförsäkringen.

I flera motioner föreslås att vid beräkning av pensionstillskott till undantagandepensionärer endast skall beaktas faktiskt utgående tilläggspension. I motionerna Sf232 yrkande 1 av Sten Svensson m.fl., Sf344 yrkande 1 av Barbro Sandberg m.fl. och Sf203 av Lars Werner m.fl. begärs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen beslutar att detta skall gälla fr.o.m. den 1 juli 1990. I motion Sf292 yrkande 1 begär Karin Israelsson m.fl. ett sådant beslut fr.o.m. den 1 januari 1991. Inger Schörling m.fl. föreslår i motion Sf285 yrkande 1 att medel anslås för reducerat pensionstillskott till undantagandepensionärerna fr.o.m. den 1 juli 1990.

Riksdagen har under 1986/87 års riksmöte begärt en närmare undersökning av behovet av ekonomiskt stöd till de pensionärer som på grund av att de begärt undantagande från ATP inte kunde erhålla pensionstillskott. Pensionsberedningen har i augusti 1989 i sitt delbetänkande (SOU 1989:58) Undantagandepensionärernas ekonomi redovisat den begärda undersökningen. I betänkandet anges bl.a. följande.

I början av 1960-talet hade ca 70 000 förvärvsarbetsande anmält undantagande från ATP. Antalet försäkrade som hade ett gällande undantagande minskade successivt och hade år 1981 sjunkit till 18 000. I och med slopandet av undantagandemöjligheten reducerades antalet till 5 000. År 1987 återstod drygt 1 000 personer med ett gällande undantagande.

År 1988 fanns 21 800 pensionärer vilkas pension påverkades av att de under sin förvärvsaktiva tid haft ett gällande undantagande från ATP. Av dessa var 19 400 ålderspensionärer. 60 % av dessa ålderspensionärer uppbar ATP-pension. Den genomsnittliga tilläggspensionen motsvarade 0,98 basbelopp. 12 000 av dessa ålderspensionärer gick helt eller delvis miste om pensionstillskott på grund av undantagandet.

År 1985 hade undantagandepensionärerna med ålderspension en genomsnittlig bruttoinkomst på 60 400 kr. jämfört med 63 400 kr. för samtliga ålderspensionärer samma år. Genomsnittsinkomsten för manliga undantagandepensionärer var 60 500 kr. jämfört med 79 800 kr. för samtliga ålderspensionerade män. För kvinnliga undantagandepensionärer var bruttoinkomsten 58 700 kr. i genomsnitt jämfört med 51 300 kr. för samtliga kvinnor med ålderspension. Drygt 60 % (12 000 personer överfört på 1988 års antalsuppgifter) av de ålderspensionerade undantagandepensionärerna saknade ATP eller hade en ATP-pension under nivån för fullt pensionstillskott. Cirka en tredjedel

av dessa (motsvarande omkring 4 000 hushåll år 1988) hade en bruttoinkomst som högst motsvarar nivån för hel folkpension, fullt pensionstillskott och lägsta oreducerade KBT.

Undantagandepensionärerna har i genomsnitt större beskattningsbar förmögenhet än ålderspensionärer i allmänhet.

Pensionsberedningen anser att det är svårt att dra några långtgående och generella slutsatser om hur undantagandepensionärernas ekonomi gestaltat sig, eftersom bilden är splittrad och variationerna mellan olika pensionärer är stora.

Enligt pensionsberedningen torde kostnaden för pensionstillskott öka med ca 130 milj. kr. per år (1989 års basbelopp) om pensionstillskott till undantagandepensionärer skulle beräknas med hänsyn till faktiskt utgående ATP. Denna kostnad skulle avta successivt. För år 1995 kan den beräknas till 110 milj. kr. och för år 2010 till 20 milj. kr.

Som pensionsberedningen framhållit varierar den ekonomiska situationen för undantagandepensionärer i hög grad. Utskottet konstaterar emellertid att ca 4 000 hushåll har en inkomst som understiger nivån för hel folkpension, fullt pensionstillskott och lägsta oreducerade KBT. Dessa hushåll har således inte genom andra inkomster kunnat kompensera sig för effekterna av undantagandet. Utskottet anser att dessa pensionärsers situation måste förbättras. De försäkrade som även efter 1981 års utgång har kunnat stå utanför tilläggs pensionssystemet har senast år 1988 uppnått den allmänna pensionsåldern 65 år. Det finns därför inte längre någon grupp där undantagandet har betydelse för det fortsatta intjänandet av pensionsrätt inom ATP eller skyldigheten att erlägga tilläggs pensionsavgift. Med hänsyn härtill anser utskottet att pensionstillskott till pensionärer som har eller har haft undantagande i fortsättningen skall utgå med beaktande endast av faktiskt utgående ATP. För den som fått sin ATP omräknad på grund av att han/hon av andra skäl än undantagande från ATP inte har erlagt avgifter för tilläggs pension (s.k. omdebiteringsfall) skall pensionstillskottet dock fortfarande beräknas enligt nuvarande regler. Utskottet anser att regeringen snarast bör lägga fram ett lagförslag om pensionstillskott till undantagandepensionärer som kan träda i kraft fr.o.m. den 1 juli 1990. Vad sålunda anförts bör riksdagen med bifall till motionerna Sf232 yrkande 1, Sf344 yrkande 1, Sf203 (delvis) och Sf285 yrkande 1 (delvis) samt med anledning av motion Sf292 yrkande 1 ge regeringen till känna.

Vid inkomstprövningen av KBT räknas som årsinkomst bl.a. ATP, dock inte till den del pensionen föranlett minskning av pensionstillskott. När det gäller försäkrade som omfattats av ett undantagande från ATP tillämpas i praxis denna regel på så sätt att i första hand den ATP-pension som skulle ha utbetalats utöver den faktiska om undantagande inte ägt rum ("fiktiv" tilläggs pension) avräknas mot pensionstillskottet. Hela den faktiskt utbetalade tilläggs pensionen eller, i förekommande fall, den del därav som inte utöver den "fiktiva" pensionen avräknats mot pensionstillskottet tas upp som inkomst vid inkomstprövningen. En större del av tilläggs pensionen anses således utgöra

inkomst vid den inkomstprövning som sker vid bestämmandet av KBT än vad som blir fallet för andra pensionärer med lika hög faktisk tilläggspension. Någon "fiktiv" tilläggspension inräknas däremot inte i inkomstunderlaget. Försäkrade som till följd av undantagande från ATP inte uppbär någon tilläggspension alls har därför rätt till KBT på lika villkor som andra pensionärer.

I fyra motioner föreslås att undantagandepensionärer skall få kommunalt bostadstillägg på samma villkor som gäller för andra pensionärer och att detta bör gälla fr.o.m. den 1 juli 1990. Beslut härom begärs i motionerna Sf232 yrkande 2 av Sten Svensson m.fl., Sf344 yrkande 2 av Barbro Sandberg m.fl. och Sf203 i denna del av Lars Werner m.fl. Frågan tas även upp i motion Sf285 yrkande 2 (delvis) av Inger Schörling m.fl.

Utskottet har ovan föreslagit att undantagandepensionärerna fr.o.m. den 1 juli 1990 skall erhålla pensionstillskott med beaktande endast av faktiskt utgående ATP. En sådan förändring kommer samtidigt att innebära att faktiskt utgående ATP vid inkomstprövningen av KBT minskas med storleken av pensionstillskottet. Motsvarande torde, i förekommande fall, gälla beräkningen av hustrutillägg. Utskottet anser därför att motionerna Sf232 yrkande 2, Sf344 yrkande 2, Sf203 i denna del och Sf285 yrkande 2 i denna del får anses tillgodosedda med vad utskottet ovan anfört om pensionstillskottet.

Som ovan nämnts medförde ett undantagande ursprungligen att även en förvärvad pensionsrätt minskade. Om den försäkrade på grund av undantagandet för något år inte tillgodoräknats pensionspoäng eller förlorat mer än en poäng — dvs. om undantagandet avsett mer än endast en mindre biinkomst — kunde full ålderspension inte utgå. Oavsett om pensionspoäng tillgodoräknats för flera eller färre år än 30 reducerades pensionen vid tillämpning av 30-årsregeln till den andel av full pension som svarade mot förhållandet mellan å ena sidan det antal år (dock högst 30) för vilka pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade och å andra sidan talet 30 ökat med ett för varje år undantagandet haft sagda verkan, dock ökat till högst 50. Genom bestämmelsen att talet 30 inte fick ökas till mer än 50 begränsades reduktionen på så sätt att ålderspensionen alltid utgick med minst 60 % av det belopp som annars skulle ha utgetts.

För försäkrade födda åren 1915—1923 skall för full pension enligt huvudregeln talet 30 utbytas mot talet 20 utökat med ett för varje år som den försäkrade är född senare än år 1914. Dessutom skall för varje år som den försäkrade är född senare än år 1914 en ökning ske med en tiondel av det antal år som den försäkrad inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av undantagande från ATP.

När möjligheten att begära undantagande från ATP upphörde med utgången av år 1981 avskaffades den särskilda reduktionsregeln för personer födda år 1924 eller senare. Personer som är födda före år 1924 fick dock möjlighet att behålla ett tidigare undantagande från ATP och för försäkrade födda åren 1915—1923 bibehölls därför reduktionsregeln.

Lennart Brunander och Karin Starrin begär i motion Sf223 att den som begärt undantagande från ATP inte skall få sin ATP reducerad utöver den reducering som själva undantagandet omfattar. Motionen riktar sig således mot de övergångsregler som gäller för personer födda under åren 1915-1923.

Den särskilda reduktionsregeln behandlades senast i utskottets av riksdagen godkända betänkande 1988/89:SfU13. Utskottet anförde därvid att regler angående reducering av ATP för den som var född under åren 1915—1923 och som helt eller delvis stod utanför ATP tillkom redan i samband med införandet av ATP. Syftet härmed var att undvika att någon skaffade sig obefogade fördelar på pensioneringens bekostnad. Mot denna bakgrund fann utskottet inte anledning förorda någon ändring i bestämmelserna i fråga.

Utskottet vidhåller denna uppfattning men vill erinra om att även denna grupp av undantagandepensionärer genom utskottets förslag ovan kommer att få pensionstillskott med beaktande endast av faktiskt utgående ATP. Utskottet avstyrker bifall till motion Sf223.

Delpension

Delpensionsförsäkringen för arbetstagare trädde i kraft den 1 juli 1976. Fr.o.m. den 1 januari 1980 omfattar försäkringen även egna företagare och uppdragstagare. Delpensionen syftar till att ge möjlighet till en mjuk övergång från arbete till ålderspension genom en nedtrappning av arbetsinsatsen under de sista yrkesverksamma åren. Delpensionen ger kompensation för en del av det inkomstbortfall som uppstår på grund av arbetstidsminskningen.

Delpensionsnivån bestämdes vid reformens införande till 65 % av den försäkrades pensionsunderlag. Nivån sänktes fr.o.m. år 1981 till 50 % av pensionsunderlaget men är fr.o.m. den 1 juli 1987 åter 65 %.

Rätt till delpension förutsätter att den försäkrade i princip under en ramtid av ett år omedelbart före delpensioneringen skall ha förvärvsarbete i minst 75 dagar fördelade på minst fyra månader.

Som villkor för delpension gäller för anställda att arbetstiden måste minskas med minst fem timmar i veckan medan egna företagare måste minska sin arbetstid med i genomsnitt minst hälften. Arbetstiden skall för såväl anställda som egna företagare efter arbetstidsminskningen uppgå till i genomsnitt minst 17 timmar och högst 35 timmar i veckan.

Pensionsunderlaget utgör för en anställd skillnaden mellan hans genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han kan antas ha tills vidare efter arbetstidsminskningen. För egna företagare är pensionsunderlaget i regel hälften av den genomsnittliga förvärvsinkomsten före arbetstidsminskningen. Inkomsten före arbetstidsminskningen beräknas schablonmässigt för samtliga försäkrade med ledning av de tre högsta av de fem senaste årens pensionspoäng. Överstiger den förvärvsinkomst som egenföreta-

garen efter arbetstidsminskningen kan antas ha tills vidare hälften av den tidigare inkomsten, minskas pensionsunderlaget med hänsyn härtill.

Delpensionen är pensionsgrundande för allmän tilläggspension och är knuten till basbeloppet.

Försäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivare och egna företagare. Avgiften, som för närvarande uppgår till 0,50 % av avgiftsunderlaget, tillförs en särskild fond som förvaltas av riksförsäkringsverket.

Antalet delpensionärer ökade under åren 1978—1980 från ca 33 900 till ca 67 800. Fr.o.m. år 1981 skedde en successiv minskning av antalet personer med delpension och i slutet av år 1986 hade endast 32 200 personer delpension. Antalet delpensionärer har därefter sakta ökat och vid utgången av år 1989 beräknas antalet ha uppgått till 40 000.

I motion Sf254 begär Gullan Lindblad m.fl. att kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen fr.o.m. den 1 juli 1990 sänks till 50 % för nytillkommande delpensionstagare (yrkande 1). Detta skulle vara ett led i strävandena att påverka människor till ökade arbetsinsatser. Motionärerna begär även att delpensionsavgiften fastställs till 0,3 % fr.o.m. den 1 januari 1990 (yrkande 2).

När kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen fr.o.m. den 1 juli 1987 återställdes till den ursprungliga nivån, 65 % av pensionsunderlaget, uttryckte utskottet sin tillfredsställelse över att detta kunde ske (se SfU 1986/87:13). Utskottet påpekade bl.a. att antalet delpensionstagare hade mer än halverats sedan kompensationsgraden sänktes den 1 januari 1981 och att minskningen av antalet delpensionstagare främst hänförde sig till personer med lägre inkomster.

Med hänsyn inte minst till de effekter en sänkning av kompensationsnivån tidigare fått anser utskottet att nivån även fortsättningsvis bör vara 65 %. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf254 yrkande 1.

Riksförsäkringsverket har i sin anslagsframställning för budgetåret 1990/91 redovisat en prognos över delpensionsfondens utveckling t.o.m. år 1995. Verket konstaterar att fonden kan förväntas öka kraftigt med ett oförändrat avgiftsuttag. Med ett avgiftsuttag på 0,3 % måste däremot en del av fondavkastningen tas i anspråk för att täcka pensionsutbetalningarna. Om antalet nybeviljade delpensioner blir högre än ca 15 000 per år räcker dock inte ett avgiftsuttag på 0,3 %. Enligt SCB:s befolkningsprognos kommer antalet personer i åldersgruppen 60—64 år att öka kraftigt de första åren på 2000-talet och beräknas år 2008 vara 617 000 jämfört med för närvarande ca 430 000. Det bör enligt riksförsäkringsverket därför finnas en betydande buffertfond inför de kostnadsökningar som kan förväntas på längre sikt.

Mot bakgrund av det ovan anförda kan utskottet inte tillstyrka en sänkning av delpensionsavgiften. Motion Sf254 yrkande 2 bör därför avslås.

Karin Israelsson m.fl. anför i motion Sf218 att en lantbrukare skall kunna erhålla delpension vid en arbetstidsminskning av samma om-

fattning som gäller för löntagare eller i vart fall om lantbrukaren minskar sin arbetstid och sin inkomst genom att slopa en produktionsgren, exempelvis genom avyttring av en djurbesättning. En lantbrukare kan nämligen ha svårt att minska sin arbetsinsats med hälften utan att minska på eller "hacka sönder" produktionsgrenar. Motionärerna begär att det anförda ges regeringen till känna.

I motion Sf373 anför Lars Werner m.fl., såvitt nu är i fråga, att bestämmelserna om delpension bör anpassas till de särskilda förhållanden som råder inom lantbruket och att detta bör ges regeringen till känna.

Frågan om delpension skall kunna utgå till egna företagare vid en minskning av arbetstiden med mindre än hälften har tidigare behandlats av utskottet (se senast 1988/89:SfU16). Utskottet har därvid hänvisat till att pensionsberedningen i sitt betänkande (SOU 1986:47) Deltidspension, översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen, hade framhållit att försäkringskassorna hade betydande svårigheter vid bedömningen av arbetstidsminskningen för en egenföretagare. Beredningen föreslog därför att nuvarande regler om arbetstidsförkortning för egenföretagare tills vidare borde kvarstå. Enligt beredningen kunde det inte komma i fråga att införa särregler om arbetstidsminskningen för en viss grupp egenföretagare som lantbrukare. Utskottet ansåg med hänsyn till de redovisade erfarenheterna att tillämpningssvårigheterna sannolikt skulle öka om kravet på arbetstidsminskning för egenföretagare sattes lägre än för närvarande och avstyrkte därför bifall till då behandlade motionsyrkanden.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf218 och Sf373 såvitt nu är i fråga.

Vårdbidrag för handikappade barn

Vårdbidrag utges till förälder som vårdar barn under 16 års ålder som behöver särskild tillsyn och vård på grund av sjukdom eller handikapp. Även merkostnader på grund av sjukdomen eller handikappet skall beaktas. Vårdbidraget utgår med belopp motsvarande hel, halv eller fjärdedels förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott (196, 98 resp. 49 % av basbeloppet). Vårdbidraget är skattepliktig och pensionsgrundande inkomst för föräldern. Av vårdbidraget kan dock en viss del bestämmas som ersättning för merkostnader. Merkostnadsersättningen är skattefri och denna ersättning grundar inte någon rätt till pension. Merkostnadsersättningen har fyra nivåer (17, 34, 50 resp. 65 % av basbeloppet).

Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf250 yrkande 1 beslut om nya beräkningsgrunder för vårdbidraget. Motionärerna anser att bidraget skall höjas och utges med 2,5 basbelopp vid hel förmån. De motiverar förslaget med att vården av ett handikappat barn hemma ställer stora krav på en familj och att en av föräldrarna ofta måste avbryta ett förvärvsarbete, vilket leder till en svår ekonomisk situation.

Sten Svensson begär i motion Sf217 ett tillkännagivande om att bidragsnivån bör höjas till 2,5 basbelopp. Detta är enligt motionären motiverat inte minst med tanke på effekterna av skattereformen.

Utskottet behandlade ett motionsyrkande med samma syfte senast under föregående riksmöte i sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:SfU13. Utskottet hänvisade därvid till att anhörigvårdskommittén i sitt betänkande (Ds S 1981:16) tagit upp frågan om vårdbidraget även fortsättningsvis skulle vara anpassat till nivån på förtidspension inom folkpensioneringen eller om vårdbidraget skulle basbeloppsanknytas till en viss nivå. Kommittén fann att en anknytning till förtidspensionen hade haft stora fördelar genom att förbättringar av förtidspensionen utöver basbeloppsuppräkningsar även slagit igenom på vårdbidraget, och kommittén föreslog ingen ändring av konstruktionen i detta hänseende. — Utskottet fann för sin del inte heller anledning att beloppsmässigt skilja vårdbidraget från förtidspension och avstyrkte bifall till motionen.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf250 yrkande 1 och Sf217.

I motion Sf237 anför Ingbritt Irhammar och Marianne Jönsson att det är ett mycket tidsödande och svårt arbete för försäkringskassorna att beräkna merkostnadsdelen av vårdbidraget. Eftersom alla föräldrar har ökade kostnader på grund av barnets handikapp anser motionärerna att hälften av vårdbidraget alltid borde vara skattefritt. De begär att detta ges regeringen till känna.

Utskottet vill, liksom i betänkandet 1988/89:SfU13 angående motionsyrkanden om en mer schablonmässig beräkning av merkostnaderna, erinra om att de angivna frågorna kan komma att beröras inom 1989 års handikapputredning. Någon riksdagens åtgärd är enligt utskottets uppfattning inte påkallad, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf237.

I motion Sf250 yrkande 3 begär Bengt Westerberg m.fl. att regeringen skall lägga fram ett förslag som gör att föräldern får tillgodoräkna sig ATP-poäng på grundval av vårdbidraget i dess helhet, antingen genom att även merkostnadsersättningen blir ATP-grundande eller genom att merkostnadsersättningen utgår vid sidan av vårdbidraget.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande senast i sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:SfU13. Utskottet uttalade därvid att det i motionen berörda förhållandet var en ofrånkomlig följd av att en särskild skattefri merkostnadsdel numera kunde beräknas. Alternativet var att återgå till de regler som tidigare gällde och göra hela vårdbidraget skattepliktigt. Utskottet ansåg att fördelarna med det nuvarande systemet övervägde den nackdel som motionärerna påtalat och avstyrkte bifall till det föreliggande motionsyrkandet.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf250 yrkande 3.

Vårdbidrag utges till förälder. Om föräldrarna lever åtskilda kan de få hälften var om båda tar del i vården om barnet. Med förälder likställs den med vilken förälder är eller varit gift eller har eller har haft barn, om de stadigvarande sammanbor.

I motion Sf340 anför Marianne Jönsson och Kersti Johansson att det finns situationer då båda föräldrarna saknas eller är ur stånd att ta hand om sitt handikappade barn. För barnets bästa borde vårdbidrag i dessa situationer kunna utgå till någon annan i barnets omgivning som är villig att ha vårdsnaden om barnet. Motionärerna begär förslag till lagändring i detta syfte.

Den bidragsberättigade kretsen har haft nuvarande utformning sedan bestämmelserna om vårdbidrag infördes fr.o.m. den 1 januari 1974. Utskottet finner inte skäl att föreslå en utvidgning av kretsen i enlighet med motionärernas förslag. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf340.

Medelsanvisningar

Folkpensioner

Från anslaget bekostas folkpension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension samt hustrutillägg och barntillägg till den som uppbär ålders- och förtidspension. Vidare bekostas handikappersättning från detta anslag. Folkpensionerna finansieras över budgeten genom en socialavgift, folkpensionsavgiften, och genom skatter.

Regeringen har till anslaget D 2. Folkpensioner föreslagit ett förslagsanslag på 61 820 000 000 kr.

Under förutsättning att riksdagen beslutar att pensionstillskott fr.o.m. den 1 juli 1990 skall utges till pensionärer som begärt undantagande från ATP begärs i motionerna Sf232 yrkande 3 av Sten Svensson m.fl. och Sf344 yrkande 3 av Barbro Sandberg m.fl. att riksdagen under anslaget D 2 anvisar ytterligare 130 milj. kr. Även i motion Sf285 yrkande 1 (delvis) begär Inger Schörling m.fl. att riksdagen för samma ändamål beslutar om en sådan höjning av anslaget. Karin Israelsson m.fl. begär i motion Sf292 yrkande 2 att riksdagen utöver regeringens förslag anslår 65 milj. kr., avseende pensionstillskott för undantagandepensionärer fr.o.m. den 1 januari 1991.

Utskottet har ovan tillstyrkt att pensionstillskott till undantagandepensionärerna fr.o.m. den 1 juli 1990 skall utgå med beaktande endast av faktiskt utgående ATP. Till följd härav tillstyrker utskottet bifall även till motionerna Sf232 yrkande 3, Sf344 yrkande 3 och Sf285 yrkande 1 i denna del. Utskottet föreslår således att under D 2 anslås totalt 61 950 000 000 kr.

Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension

Från anslaget bekostas statsbidraget till kommunernas kostnader för KBT.

Regeringen har under anslaget D 3 föreslagit ett förslagsanslag på 1 300 milj. kr.

I motion Sf285 yrkande 2 (delvis) begär Inger Schörling m.fl. att riksdagen anslår ytterligare 130 milj. kr. avseende ökade kostnader till följd av i motionen föreslagna ändrade beräkningsgrunder för KBT till undantagandepensionärerna.

Utskottet har ovan förordat att pensionstillskott fr.o.m. den 1 juli 1990 skall utges till undantagandepensionärer med beaktande endast av faktiskt utgående ATP. En sådan förändring torde även medföra att vissa undantagandepensionärer blir berättigade till högre KBT. Pensionsberedningen har inte gjort några kostnadsberäkningar i denna del, och utskottet anser att regeringen bör återkomma även i denna fråga. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet regeringens förslag till medelsanvisning och avstyrker motion Sf285 yrkande 2 i denna del.

Vissa yrkesskadeersättningar m.m.

Från anslaget bekostas tillägg på vissa äldre livräntor samt ersättning i anledning av skadefall där ersättningen på grund av speciella författningar eller särskilda beslut helt eller delvis utgår av statsmedel.

Utskottet tillstyrker regeringens under litt. D 4 framlagda förslag om medelsanvisning.

Vårdbidrag för handikappade barn

Regeringen har till anslaget C 3. Vårdbidrag till handikappade barn föreslagit ett förslagsanslag på 790 000 000 kr.

I motion Sf250 yrkande 2 begär Bengt Westerberg m.fl. till följd av den i samma motion föreslagna höjningen av vårdbidraget att under anslaget anvisas ytterligare 231 milj. kr.

Utskottet har ovan avstyrkt motionsyrkandet om höjning av vårdbidraget. Till följd härav avstyrker utskottet även bifall till det i motion Sf250 yrkande 2 framställda anslagsyrkandet och tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning till vårdbidrag för handikappade barn.

Barnpensioner

Från anslaget bekostas barnpension från folkpensioneringen. Barnpension utges till barn som är under 18 år och vars far eller mor eller båda föräldrar avlidit. Fr.o.m. den 1 januari 1990 kan barnpension utges även efter 18 års ålder om barnet bedriver gymnasiestudier eller annan grundutbildning. Pension kan dock utges längst t.o.m. första halvåret det år då barnet fyller 20 år.

Utskottet tillstyrker regeringens under litt. C 5 framlagda förslag till medelsanvisning till Barnpensioner.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *folkpension till utlänningar* att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 5, 1989/90:Sf318 och 1989/90:Sf344 yrkande 6,
res. l (fp, c, vpk, mp)

2. beträffande *efterlevandeskydd för homosexuella sambor*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf277,
res. 2 (vpk, mp)
3. beträffande *höjning av pensionstillskotten*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf255 yrkande 1,
res. 3 (vpk)
4. beträffande *förtidspensionärers pensionstillskott*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf319,
5. beträffande *villkoren vid växelvård*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf253, 1989/90:Sf285
yrkande 6 och 1989/90:Sf365 yrkande 1,
res. 4 (c, mp)
6. beträffande *okorrigerat basbelopp*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf290, 1989/90:Sf292
yrkande 3, 1989/90:Sf255 yrkande 3 och 1989/90:Sf285 yrkande
3,
res. 5 (m, c, vpk, mp)
7. beträffande *basbelopp per oktober månad*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf275 och
1989/90:Sf363,
8. beträffande *flexibel pensionsålder*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 4,
1989/90:Sf327 yrkande 2 och 1989/90:Sf371,
res. 6 (mp)
9. beträffande *nytt grundtrygghetssystem*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf241, 1989/90:Sf372
yrkande 2 och 1989/90:Sf285 yrkande 9,
res. 7 (c)
res. 8 (mp)
10. beträffande *översyn av ATP-systemet*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf259 yrkande 7,
1989/90:Sf285 yrkande 10 och 1989/90:Sf325 yrkande 1,
res. 9 (m)
res. 10 (mp)
11. beträffande *15- och 30-årsreglerna*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf211,
res. 11 (m)
12. beträffande *delning av pensionspoäng mellan makar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf326,
res. 12 (m)
13. beträffande *pensionspoäng efter 65 år*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf285 yrkande 8,
res. 13 (mp)
14. beträffande *lantbrukarnas pensionsförhållanden*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf373 i denna del,
15. beträffande *intjänande av ATP under mer än 30 år*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf325 yrkande 2,
16. beträffande *pension med varierande procentsats*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf356,

17. beträffande *automatiskt tillgodoräknande av vårdår*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf212, 1989/90:Sf285
yrkande 7 i denna del, 1989/90:Sf309 i denna del och
1989/90:Sf370 yrkande 2,

res. 14 (m, c, mp)

18. beträffande *retroaktiv rätt till vårdår*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 7 i denna
del, 1989/90:Sf309 i denna del och 1989/90:Sf344 yrkande 7,

res. 15 (fp, c, vpk, mp)

19. beträffande *pensionspoäng vid halv förtidspension*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf256,

res. 16 (c)

20. beträffande *förtidspensionering av handikappa de stude-
rande*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf250 yrkande 7 och
1989/90:Sf262 yrkande 3,

res. 17 (fp, c, mp)

21. beträffande *handikappersättningsnivå och högkostnads-
skydd*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf208, 1989/90:Sf238,
1989/90:Sf264 yrkande 2 och 1989/90:So260 yrkande 10 i denna
del,

res. 18 (m, fp, mp)

22. beträffande *handikappersättning till ålderspensionär*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf357,

res. 19 (mp)

23. beträffande *handikappersättning till blinda*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf336 och
1989/90:So260 yrkande 10 i denna del,

res. 20 (m)

24. beträffande *översyn av handikappersättningsreglerna*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf264 yrkande 1,

25. beträffande *bostadskostnaden vid KBT*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf255 yrkande 2,
1989/90:Sf322 och 1989/90:Sf344 yrkande 4,

res. 21 (fp)

res. 22 (vpk)

26. beträffande *KBT vid jordbruks- eller rörelseinkomst*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf300, 1989/90:Sf308
yrkande 1 och 1989/90:Sf348 yrkande 1,

res. 23 (m, fp, c)

27. beträffande *KBT vid förmögenhetsinnehav*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf295, 1989/90:Sf308
yrkande 2, 1989/90:Sf348 yrkande 2 och 1989/90:Sf349,

res. 24 (m, c)

28. beträffande *ersättning till neurosedynskadade m.fl.*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf209, 1989/90:Sf224
och 1989/90:Sf344 yrkande 5,

res. 25 (m, fp)

29. beträffande *pensionstillskott och KBT vid undantagande från
ATP*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf203, 1989/90:Sf232 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf285 yrkandena 1 och 2 i dessa delar och 1989/90:Sf344 yrkandena 1 och 2 samt med anledning av motion 1989/90:Sf292 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. beträffande *reduktion av ATP vid undantagande*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf223,

res. 26 (c)

31. beträffande *kompensationsnivån inom delpensioneringen m.m.*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf254,

res. 27 (m)

32. beträffande *delpension till egenföretagare*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf218 och 1989/90:Sf373 i denna del,

res. 28 (m, c)

33. beträffande *beräkningsgrunden för vårdbidrag*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf217 och 1989/90:Sf250 yrkande 1,

res. 29 (fp)

34. beträffande *beräkningen av merkostnadsersättning*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf237,

35. beträffande *ATP-poäng av vårdbidrag*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf250 yrkande 3,

res. 30 (fp)

36. beträffande *vårdbidrag till närstående*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf340,

37. beträffande *medelsanvisning till folkpensioner*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf232 yrkande 3, 1989/90:Sf285 yrkande 1 i denna del och 1989/90:Sf344 yrkande 3 samt med anledning av propositionen och motion 1989/90:Sf292 yrkande 2 till *Folkpensioner* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 61 950 000 000 kr.,

38. beträffande *medelsanvisning till bidrag till kommunala bostadstillägg*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1989/90:Sf285 yrkande 2 i denna del till *Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 1 300 000 000 kr.

39. beträffande *medelsanvisning till vissa yrkesskadeersättningar m.m.*

att riksdagen till *Vissa yrkesskadeersättningar m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 2 800 000 kr.,

40. beträffande *medelsanvisning till vårdbidrag*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1989/90:Sf250 yrkande 2 till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 790 000 000 kr.,

res. 31 (fp)- villk. 29

41. beträffande *medelsanvisning till barnpensioner*
att riksdagen till *Barnpensioner* för budgetåret 1990/91 anvisar
ett förslagsanslag på 250 000 000 kr.

1989/90:SfU9

Stockholm den 6 mars 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Christina Pettersson (s).

Reservationer

1. Folkpension till utlänningar (mom. 1)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 5." bort ha följande lydelse:

Nuvarande regler om rätt till folkpension innebär att invandrare som i pensionsåldern kommit hit och beviljats uppehållstillstånd här inte förrän efter lång tid kan få svensk folkpension. De är i stället hänvisade till socialbidrag. Detta gäller även invandrare som på grund av sjukdom inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande. Enligt utskottets uppfattning är denna ordning inte tillfredsställande. Bestämmelserna om rätten till folkpension för utländska medborgare som får permanent uppehållstillstånd i Sverige bör därför ses över.

Det anförda bör med bifall till motionerna Sf285 yrkande 5 och Sf344 yrkande 6 samt med anledning av motion Sf318 ges regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *folkpension till utlänningar*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 5 och 1989/90:Sf344 yrkande 6 samt med anledning av motion 1989/90:Sf318 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Efterlevandeskydd för homosexuella sambor (mom. 2)

1989/90:SfU9

Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Riksdagen behandlade" och på s. 12 slutar med "motion Sf277." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att efterlevandeskyddet för homosexuella sambor behöver förbättras. T.ex. bör en sambo i ett homosexuellt förhållande få åtnjuta efterlevandeskydd enligt lagen om allmän försäkring och vara förmånstagare i den statliga grupplivförsäkringen. Utskottet anser att regeringen bör utforma förslag till erforderlig lagstiftning och snarast lägga fram detta för riksdagen. Det anförda bör med bifall till motion Sf277 ges regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *efterlevandeskydd för homosexuella sambor*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf277 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Höjning av pensionstillskotten (mom. 3)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet är" och på s. 13 slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Antalet ATP-pensionärer ökar men fortfarande beräknas ca 523 000 pensionärer få helt eller reducerat pensionstillskott. Majoriteten (87 %) av dessa är kvinnor. Folkpensionens grundbelopp med pensionstillskott uppgår till endast 3 614 kr. i månaden för en ensamstående pensionär. För att utjämna orättvisorna mellan folkpensionärer med låg pension och välbeställda pensionärer, måste enligt utskottets mening pensionstillskottet höjas så att detta tillsammans med folkpensionens grundbelopp uppgår till två basbelopp. Regeringen bör snarast redovisa en plan över i vilken takt detta kan ske. Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf255 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *höjning av pensionstillskotten*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf255 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Villkoren vid växelvård (mom. 5)

Karin Israelsson (c), Rune Backlund (c) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 15 slutar med "yrkande 6." bort ha följande lydelse:

I många fall vårdas en sjuk pensionär växelvis i hemmet av en pensionerad make. Denna vårdinsats är mycket betydelsefull. Den nuvarande tillämpningen av pensionssystemets regler om när makar, som båda är pensionärer, skall betraktas som ensamstående resp. samboende utgör emellertid i många fall ett ekonomiskt hinder för s.k. växelvård. Enligt utskottets mening bör därför riksdagen begära förslag från regeringen i syfte att skapa bättre villkor för anhörigas insatser vid sådan vård. Det anförda bör med bifall till motionerna Sf253, Sf285 yrkande 6 och Sf365 yrkande 1 ges regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *villkoren vid växelvård*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf253, 1989/90:Sf285 yrkande 6 och 1989/90:Sf365 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Okorrigerat basbelopp (mom. 6)

Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet anförde" och slutar med "yrkande 3." bort ha följande lydelse:

Fram t.o.m. år 1981 fastställdes basbeloppet med ledning av förändringarna i konsumentprisindex. Därefter knöts basbeloppet till ett särskilt basbeloppsindex, varvid bortsågs från vissa förändringar i energipriser m.m. På hösten 1982 beslöt riksdagen att de ursprungliga grunderna för beräkning av basbeloppet skulle återställas. Särskilda regler skulle emellertid gälla för avräkning av priseffekterna av 1982 års devalvering. Fr.o.m. år 1989 har sambandet mellan konsumentprisindex och basbeloppet återställts.

Riksdagen har nyligen beslutat att basbeloppet fr.o.m. år 1991 skall fastställas med bortseende från vissa prisförändringar. Detta innebär både att värdesäkringen av pensionerna rubbas och att problem skapas för förmåner inom andra områden än den allmänna försäkringen, där förmånen knutits till basbeloppet. Enligt utskottets mening skapar förändringar i sättet att beräkna basbeloppet långsiktiga problem genom att fastheten i pensionssystemet gröps ur och tilltron till systemet undermineras. Sambandet mellan konsumentprisindex och basbeloppet är av väsentlig betydelse för att pensionärer och andra grupper skall känna trygghet och säkerhet inför statsmakternas ambitioner att kompensera dem för eventuella prisetändringar. Utskottet anser att den osäkerhet som skapas med ständigt ändrade beräkningsgrunder för basbeloppet inte kan godtas. Vad utskottet anför bör ges regeringen till känna.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *okorrigerat basbelopp*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf290 och

1989/90:Sf292 yrkande 3 samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf255 yrkande 3 och 1989/90:Sf285 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1989/90:SfU9

6. Flexibel pensionsålder (mom. 8)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Friheten att själv få bestämma över sin vardagssituation måste också få gälla äldre människor. Enligt utskottets mening skall människor kunna välja om de — utan att förlora på det ekonomiskt — vill gå i pension redan vid 60 års ålder eller vänta till 70 års ålder. Pensionsberedningens betänkande (SOU 1989:101) Förtidspension och rörlig pensionsålder är för närvarande föremål för remissbehandling. Utskottet anser att beredningens förslag i denna del inte medger en sådan flexibel pensionsålder. Regeringen bör därför lägga fram förslag om förbättrade möjligheter härvidlag. Detta anförda bör riksdagen med bifall till motionerna Sf285 yrkande 4, Sf327 yrkande 2 och Sf371 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *flexibel pensionsålder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 4, 1989/90:Sf327 yrkande 2 och 1989/90:Sf371 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Nytt grundtrygghetssystem (mom. 9)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

Dagens pensionssystem med nuvarande regler om KBT och med gällande skatteregler leder till synnerligen höga marginaleffekter för personer med låg pension. Det är enligt utskottets mening därför nödvändigt att införa ett system med avsevärt höjd grundpension, så att även folkpensionärer kan betala skatt enligt den normala skatteskalen och ändå ha en tillfredsställande levnadsstandard. I motion Sf241 föreslås att alla pensionärer bör tillförsäkras en grundtrygghet inom ATP-systemet motsvarande för närvarande drygt 90 000 kr. om året. Med tillämpning av nuvarande skatteregler för arbetsinkomster skulle detta motsvara en nettoinkomst efter skatt på ca 63 500 kr. per år. För inkomster över 4,5 basbelopp skulle pension dessutom utgå på samma sätt som nuvarande ATP. Pensionstillskott och KBT samt det extra avdraget vid taxeringen skulle därmed kunna avvecklas. Utskottet anser att regeringen bör lägga fram förslag om en förstärkt grundpension i enlighet med dessa riktlinjer. Det anförda bör med bifall till motion Sf241 och Sf372 yrkande 2 samt med anledning av motion Sf285 yrkande 9 ges regeringen till känna.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1989/90:SfU9

9. beträffande *nytt grundtrygghetssystem*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf241 och 1989/90:Sf372 yrkande 2 samt med anledning av motion 1989/90:Sf285 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Nytt grundtrygghetssystem (mom. 9)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

Dagens pensionssystem med nuvarande regler om KBT och med gällande skatteregler leder till synnerligen höga margineffekter för personer med låg pension. Det är, enligt utskottets mening, därför nödvändigt att införa ett system med avsevärt höjd grundpension, så att även folkpensionärer kan betala skatt enligt den normala skatteskalan och ändå ha en tillfredsställande levnadsstandard. Pensionstillskott och KBT samt det extra avdraget vid taxeringen skulle därmed kunna avvecklas. Grundpensionen bör som i dag kompletteras med en inkomstrelaterad pension. Utskottet anser att regeringen bör lägga fram förslag om en förstärkt grundpension i enlighet med dessa riktlinjer. Det anförda bör med bifall till motion Sf285 yrkande 9 samt med anledning av motionerna Sf241 och Sf372 yrkande 2 ges regeringen till känna.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *nytt grundtrygghetssystem*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf285 yrkande 9 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf241 och 1989/90:Sf372 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Översyn av ATP-systemet (mom. 10)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

Framtidens pensionssystem bör göra skillnad mellan det system som skall säkra en tillfredsställande minimistandard — folkpensionssystemet — och det som skall skydda mot en alltför betydande standardsänkning vid pensionsålderns inträde. Utskottet anser att systemet i den sistnämnda delen bör bygga på premiereservtekniken och i allt större utsträckning tillhandahållas av fristående försäkringsbolag och andra finansinstitut. Åtgärder bör därför vidtas som bl.a. uppmuntrar enskilt pensionssparande och som säkerställer familjernas möjligheter att fördela pensionssparandet rättvist. ATP-taket bör ligga fast, men tilläggs-pensionsavgift bör endast erläggas för den del av inkomsten som är ATP-grundande. Ett fast ATP-tak kommer med tiden att innebära att

49

ATP förvandlas till en bra folkpension. Utskottet föreslår att pensionsberedningen får i uppdrag att lägga fram förslag om åtgärder i enlighet härmed. Det anförda bör med bifall till motion Sf259 yrkande 7 ges regeringen till känna.

1989/90:SfU9

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. *beträffande översyn av ATP-systemet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf259 yrkande 7 samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 10 och 1989/90:Sf325 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

10. Översyn av ATP-systemet (mom. 10)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en större och mer långsiktig utredning om hela ATP-systemets giltighet nu och i framtiden bör komma till stånd. Detta bör riksdagen med bifall till motion Sf285 yrkande 10 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. *beträffande översyn av ATP-systemet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf285 yrkande 10 samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf259 yrkande 7 och 1989/90:Sf325 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

11. 15- och 30-årsreglerna (mom. 11)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

15- och 30-årsreglerna för intjänande av ATP är av stor betydelse för särskilt kvinnornas möjligheter att skapa sig en trygghet i form av en egen ATP. Utskottet anser därför att dessa regler bör behållas oförändrade. Det anförda bör med bifall till motion Sf211 ges regeringen till känna.

dels att moment 11 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

11. *beträffande 15- och 30-årsreglerna*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf211 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12. Delning av pensionspoäng mellan makar (mom. 12)

1989/90:SfU9

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

Kvinnorna har generellt sett ett sämre pensionsläge än männen. Samhället är beroende av den arbetsinsats kvinnorna gör genom att vårda familjens barn. Enligt utskottets mening bör kvinnorna, liksom männen, ha rätt till del i familjens pensioner, såväl privata som offentliga. Detta kan ske genom att makar får möjlighet att träffa avtal om fördelning av ATP-poäng och genom giftorätt i ATP. Vad sålunda anförts bör med bifall till motion Sf326 ges regeringen till känna.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *delning av pensionspoäng mellan makar*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf326 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Pensionspoäng efter 65 år (mom. 13)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Som ovan" och på s. 20 slutar med "och Sf356." bort ha följande lydelse:

För att få full ATP krävs att pensionspoäng har tillgodoräknats den försäkrade för minst 30 år (inkl. s.k. vårdår). Kvinnor går ofta miste om 15–20 sådana år på grund av vård av barn. Vid 65 år är hon fortfarande vital och har möjlighet att arbeta ytterligare några år. Även om hon skjuter upp uttaget av ålderspensionen, är inkomsten därefter inte pensionsgrundande. Utskottet anser att även inkomsten efter 65 år skall vara pensionsgrundande. Detta bör med bifall till motion Sf285 yrkande 8 ges regeringen till känna.

dels att moment 13 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

13. beträffande *pensionspoäng efter 65 år*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf285 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. Automatiskt tillgodoräknande av vårdår (mom. 17)

Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Rune Backlund (c) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Riksförsäkringsverket har" och slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Rätten att inom den allmänna tilläggs pensioneringen få tillgodoräkna sig s.k. vårdår för vård av barn utnyttjas numera i en anmärkningsvärt låg grad. Första gången möjlighet att ansöka om vårdår förelåg var år 1982, då drygt 17 000 försäkrade tillgodoräknades sådant år. Antalet

har sedan sjunkit fram till 1987, då antalet personer som tillgodoräknades vårdår var drygt 5 600. År 1988 var antalet ca 7 200 personer. Utskottet anser att det mot denna bakgrund är nödvändigt att den som har rätt till vårdår tillgodoräknas sådant automatiskt. Regeringen bör därför lägga fram förslag i enlighet härmed. Med bifall till motion Sf212, Sf285 yrkande 7 i denna del, Sf309 i denna del och Sf370 yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. beträffande *automatiskt tillgodoräknande av vårdår*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf212, 1989/90:Sf285 yrkande 7 i denna del, 1989/90:Sf309 i denna del och 1989/90:Sf370 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Retroaktiv rätt till vårdår (mom. 18)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Frågan om" och på s. 22 slutar med "denna del." bort ha följande lydelse:

År 1982 beslutade riksdagen om rätt för småbarnsföräldrar att tillgodoräkna sig ATP-år för vård av egna barn. För den förälder som väljer att stanna hemma hos barnen medan de är små eller som av andra orsaker inte kan få ett annat arbete eller kanske inte kan få barnomsorgen ordnad på annat sätt har rätten att tillgodoräkna sig ATP-år en mycket stor betydelse. Eftersom kravet för full pension är att man intjänat pensionspoäng under 30 år, blir ofta följden den att företrädesvis kvinnor som ägnat sig åt vården av egna barn inte når upp till erforderliga 30 poängår. Detta får i sin tur den konsekvensen att pensionen för vederbörande reduceras. Enligt utskottets mening är det ett rättvisekrav att även de kvinnor som sedan ATP-systemet infördes vårdat egna barn under tre år, får rätt att tillgodoräkna sig ATP-år härför. Frågan om hur rätten till vårdår skall tillgodoses bör därför utredas.

Det anförda bör med bifall till motionerna Sf285 yrkande 7 i denna del, Sf309 i denna del och Sf344 yrkande 7 ges regeringen till känna.

dels att moment 18 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

18. beträffande *retroaktiv rätt till vårdår*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf285 yrkande 7 i denna del, 1989/90:Sf309 i denna del och 1989/90:Sf344 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Pensionspoäng vid halv förtidspension (mom. 19)

1989/90:SfU9

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Möjligheten för" och på s. 23 slutar med "därför avslås." bort ha följande lydelse:

Den som har förtidspension kan numera tillgodoräknas pensionspoäng på förvärvsinkomster. Pensionsgrundande inkomst är därvid, liksom före pensioneringen, summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Pensionspoäng för året är den pensionsgrundande inkomsten delad med basbeloppet. För den som har halv eller två tredjedels förtidspension gäller dock att denna pensionspoäng ökas med hälften resp. två tredjedelar av den antagandepoäng som beräknats för året. Som anförts i motion Sf256 är denna antagandepoäng redan belastad med basbeloppsavdrag. Utskottet föreslår därför att antagandepoängen ökas med 1,0 innan den halveras eller att endast ett halvt basbeloppsavdrag görs på den senare inkomsten. Utskottet anser att regeringen bör lägga fram förslag till förbättring av ifrågakvarande bestämmelser.

dels att moment 19 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

19. beträffande *pensionspoäng vid halv förtidspension*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf256 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

17. Förtidspensionering av handikappade studerande (mom. 20)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "någon åtgärd." bort ha följande lydelse:

Rehabiliteringsberedningen har i november 1988 lämnat förslag som rör frågan om förtidspensionering av handikappade studerande. Utskottet anser att denna fråga är så väsentlig att riksdagen redan nu bör ge regeringen till känna att sådan förtidspensionering bör undvikas. Utskottet anser vidare att alla möjligheter att aktivera unga handikappade personer bör tas till vara. Den försöksverksamhet som har pågått en tid med syfte att få ut unga handikappade i arbetslivet bör därför utökas.

Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till motionerna Sf250 yrkande 7 och Sf262 yrkande 3.

dels att moment 20 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

20. beträffande *förtidspensionering av handikappade studerande*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf250 yrkande 7 och 1989/90:Sf262 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1989/90:SfU9

18. Handikappersättningsnivå och högkostnadsskydd (mom. 21)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "De frågor" och slutar med "och Sf208." bort ha följande lydelse:

Den utredning om en lägre nivå inom handikappersättningen och ett samlat förmånssystem beträffande sjukvårds-, sjukrese- och läkemedelskostnader som riksdagen begärde 1987/88 har ännu inte tillsatts. De problem som skulle utredas har stor betydelse för enskilda människor. Utskottet förutsätter därför att utredningen snarast tillsätts. Det anförda bör riksdagen med bifall till motionerna Sf208, Sf238, Sf264 yrkande 2 och So260 yrkande 10 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 21 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

21. beträffande *handikappersättningsnivå och högkostnads-skydd*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf208, 1989/90:Sf238, 1989/90:Sf264 yrkande 2 och 1989/90:So260 yrkande 10 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Handikappersättning till ålderspensionär (mom. 22)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Riksdagen har" och slutar med "motion Sf357." bort ha följande lydelse:

En person som får en funktionsnedsättning efter sin 65-årsdag har lika stora merkostnader till följd av sitt handikapp som den som fått funktionsnedsättningen före 65 år. Utskottet anser att frågan om hur en sådan person skall kunna få sina merutgifter täckta bör utredas. Det anförda bör med bifall till motion Sf357 ges regeringen till känna.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. beträffande *handikappersättning till ålderspensionär*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf357 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Handikappersättning till blinda (mom. 23)

1989/90:SfU9

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "I likhet" och slutar med "och Sf336." bort ha följande lydelse:

Enligt nuvarande regler utges handikappersättning till en försäkrad som är blind med 65 % före 65 års ålder och därefter med 34 %, om stödbehovet inte ger anledning till högre ersättning. Enligt utskottets mening blir en blind persons hjälpbehov inte särskilt mycket mindre efter 65 års ålder än före. Funktionsnedsättningar, t.ex. en hörselnedsättning, som kommer med åldern förvärrar dessutom ofta situationen för den blinde. Utskottet anser därför att det finns anledning att utreda frågan om handikappersättning till blinda efter pensionering. Det anförda bör med bifall till motionerna Sf336 och So260 yrkande 10 ges regeringen till känna.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. beträffande *handikappersättning till blinda*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf336 och 1989/90:So260 yrkande 10 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

21. Bostadskostnaden vid KBT (mom. 25)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "och Sf322." bort ha följande lydelse:

De skillnader i KBT-reglerna som kan uppstå mellan kommunerna är en följd av det kommunala självstyret. Utskottet anser emellertid att det finns skäl att, såsom anförts i motion Sf344, överväga om KBT i framtiden skall vara en primärkommunal uppgift och om KBT skall utgå efter samma regler över hela landet. Översynen bör enligt utskottets uppfattning anföras åt pensionsberedningen. Detta bör med bifall till motion Sf344 yrkande 4 ges regeringen till känna.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande *bostadskostnaden vid KBT*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf344 yrkande 4 och med avslag på motionerna 1989/90:Sf255 yrkande 2 och 1989/90:Sf322 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

22. Bostadskostnaden vid KBT (mom. 25)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "och Sf322." bort ha följande lydelse:

KBT har en avgörande inkomstutjämningsseffekt för de sämst ställda. Det nu gällande taket för KBT, 1 700 kr. för ensamstående och 1 850 kr. för makar, är enligt utskottets mening för lågt i förhållande till den

faktiska hyran. KBT bör i stället för en ensamstående betalas i förhållande till den faktiska hyran för en tvårumslägenhet på orten och för gifta i förhållande till hyran för en tretrumslägenhet. Vidare bör staten på sikt svara för hela kostnaden för det kommunala bostadstillägget. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att regeringen bör redovisa en plan för höjning av KBT i enlighet härmed. Det anförda bör med bifall till motion Sf255 yrkande 2 ges regeringen till känna.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande *bostadskostnaden vid KBT*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf255 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1989/90:Sf322 och 1989/90:Sf344 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. KBT vid jordbruks- eller rörelseinkomst (mom. 26)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 30 slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Fr.o.m. den 1 juli 1989 gäller att en ålderspensionärs löneinkomst undantas från det inkomstunderlag som påverkar en pensionärs rätt till KBT. Bestämmelsen infördes i syfte att öka de ekonomiska incitamenten för pensionärer att förvärvsarbeta. Denna åtgärd var väl motiverad, men utskottet anser att bestämmelsen inte skall begränsas till arbetsinkomster som härrör från anställning. Även pensionärer som är småföretagare bör stimuleras att fortsätta sin verksamhet efter uppnådd pensionsålder. Samma regler bör därför enligt utskottets uppfattning gälla för löneinkomster och för inkomster av jordbruksfastighet eller av rörelse.

Det bör ankomma på regeringen att skyndsamt lägga fram ett förslag härom. Det anförda bör med anledning av motionerna Sf300, Sf308 yrkande 1 och Sf348 yrkande 1 ges regeringen till känna.

dels att moment 26 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

26. beträffande *KBT vid jordbruks- eller rörelseinkomst*
att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:Sf300, 1989/90:Sf308 yrkande 1 och 1989/90:Sf348 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. KBT vid förmögenhetsinnehav (mom. 27)

Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Riksdagen har" och slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Riksdagen har på senare tid genom olika beslut minskat betydelsen av förmögenhetsinnehav vid prövningen av rätten till KBT. Detta gäller dock främst vissa fastigheter, bostadsrätter o.d. Enligt utskottets mening är besluten inte tillräckligt långtgående. Regeringen bör därför skyndsamt lägga fram förslag om att förmögenhetsinnehav inte alls skall beaktas vid beviljande av KBT.

dels att moment 27 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

27. beträffande *KBT vid förmögenhetsinnehav*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf348 yrkande 2 samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf295, 1989/90:Sf308 yrkande 2 och 1989/90:Sf349 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Ersättning till neurosedynskadade m.fl. (mom. 28)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Barbro Sandberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 5." bort ha följande lydelse:

Avsikten med reglerna om skattefrihet för ersättning till neurosedynskadade bör ha varit att så mycket som möjligt underlätta för de skadedrabbade. Enligt utskottets mening bör ersättningen därför inte heller tas med i beräkningen av den försäkrades inkomst vid bedömningen av rätten till kommunalt bostadstillägg. Motsvarande kan gälla även andra grupper, t.ex. dem som uppbär s.k. krigsskadeersättning. Vad sålunda anförts bör riksdagen med bifall till motionerna Sf209, Sf224 och Sf344 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 28 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

28. beträffande *ersättning till neurosedynskadade m.fl.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf209, 1989/90:Sf224 och 1989/90:Sf344 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

26. Reduktion av ATP vid undantagande (mom. 30)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Den särskilda" och slutar med "motion Sf223." bort ha följande lydelse:

En person som haft undantagande från ATP får sin pension beräknad i förhållande till den pensionspoäng han faktiskt tillgodoräknats och det antal år han tillgodoräknats pensionspoäng. Personer födda under åren 1915—1923 får därutöver en minskning med pensionen på så sätt att, för varje år som den försäkrade är född senare än år 1914, det antal år som erfordras för full pension ökas med en tiondel av det antal år som den försäkrade på grund av undantagandet från ATP gått miste om pensionspoäng. Utskottet anser detta vara en orimlig konsek-

kvens av undantagandet. Samtliga personer som haft undantagande från ATP bör behandlas lika. Regeringen bör därför lägga fram ett förslag om förändring av ATP-reglerna som tillgodoser motion Sf223.

dels att moment 30 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

30. beträffande *reduktion av ATP vid undantagande*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf223 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

27. Kompensationsnivån inom delpensioneringen m.m. (mom. 31)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "När kompensationsnivån" och slutar med "därför avslås." bort ha följande lydelse:

Nuvarande kompensationsnivå inom delpensioneringen, 65 % av pensionsunderlaget, innebär med marginalskatteeffekter en kompensation som gör det mindre ekonomiskt rationellt att fortsätta med ett heltidsarbete. En sänkning av kompensationsnivån till 50 % skulle i stället kunna påverka människor att öka arbetsinsatsen. Regeringen bör därför skyndsamt återkomma med förslag i enlighet härmed som kan träda i kraft fr.o.m. den 1 juli 1990 och avse nytillkommande delpensionärer.

Riksförsäkringsverket beräknar att delpensionsfonden kommer att öka kraftigt vid ett oförändrat avgiftsuttag (0,50 %). Genom en sänkning av kompensationsnivån för nya delpensionärer i enlighet med vad ovan förordas, kommer behovet av avgiftsmedel att ytterligare minska. Utskottet anser därför att delpensionsavgiften bör sänkas till 0,30 % och att regeringen snarast bör återkomma med ett förslag även i denna del.

Vad sålunda anförts bör riksdagen med anledning av motion Sf254 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 31 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

31. beträffande *kompensationsnivån inom delpensioneringen m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Sf254 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

28. Delpension till egenföretagare (mom. 32)

Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Rune Backlund (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Frågan om" och slutar med "i fråga." bort ha följande lydelse:

För lantbrukarna, liksom för övriga egenföretagare, gäller att de för att få delpension måste minska sin arbetstid med minst hälften. En lantbrukare kan dock ha svårt att minska sin arbetstid med så mycket utan att samtidigt "hacka sönder" produktionsgrenar. Utskottet anser

därför att regeringen bör göra en översyn av reglerna om delpension i syfte att egenföretagare skall kunna beviljas delpension vid en arbetstidsminskning av samma omfattning som gäller för löntagare. Vad sålunda anförts bör med bifall till motion Sf218 ges regeringen till känna.

dels att moment 32 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

32. beträffande *delpension till egenföretagare*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf218 och med anledning av motion 1989/90:Sf373 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

29. Beräkningsgrunden för vårdbidrag (mom. 33)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "och Sf217." bort ha följande lydelse:

Att vårda ett handikappat barn hemma ställer stora krav på familjen. Oftast måste någon av föräldrarna avbryta sitt förvärvsarbete, vilket givetvis leder till en svår situation. Den förälder som stannar hemma får ett vårdbidrag som vid helt bidrag under år 1990 utges med 196 % av basbeloppet eller 58 212 kr. per år. Denna ersättning är otillräcklig. Det är därför angeläget att vårdbidraget höjs. Utskottet anser att grunden för vårdbidraget bör vara 2,5 basbelopp. För den enskilda familjen skulle detta innebära att ett helt vårdbidrag skulle uppgå till 74 250 kr., dvs. en förbättring med drygt 1 300 kr i månaden.

Det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag till lagändringar i enlighet härmed. Det anförda bör med bifall till motionerna Sf217 och Sf309 yrkande 1 ges regeringen till känna.

dels att moment 33 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

33. beträffande *beräkningsgrunden för vårdbidrag*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf217 och 1989/90:Sf250 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

30. ATP-poäng av vårdbidrag (mom. 35)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 3." bort ha följande lydelse:

De föräldrar som erhåller skattefri merkostnadsersättning har ofta barn som är gravt handikappade och behöver avstå från förvärvsarbete för att kunna vårda barnet. De får därigenom dåliga möjligheter att erhålla pensionspoäng. Deras situation skulle förbättras om hela vårdbidraget blir ATP-grundande, antingen genom att merkostnadsersättningen blir pensionsgrundande eller genom att merkostnadsersättning-

en utgår vid sidan av vårdbidraget. Utskottet anser att regeringen bör lägga fram förslag i enlighet härmed. Det anförda bör med bifall till motion Sf250 yrkande 3 ges regeringen till känna.

dels att moment 35 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

35. beträffande *ATP-poäng av vårdbidrag*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf250 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

31. Medelsanvisning till vårdbidrag (mom. 40)

Under förutsättning av bifall till reservation 29

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet har" och slutar med "handikappade barn." bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan tillstyrkt yrkandet i motion Sf250 yrkande 1 om höjning av vårdbidragets grundbelopp. Till följd härav tillstyrks bifall även till yrkandet i samma motion om höjt anslag.

dels att moment 40 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

40. beträffande *medelsanvisning till vårdbidrag*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf250 yrkande 2 och med anledning av propositionen till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 1 021 000 000 kr.,

Särskilda yttranden

1. 15- och 30-årsreglerna samt delning av pensionspoäng mellan makar

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anför:

Vi delar den uppfattning som framförs i motion Sf211 att 15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet är av stor betydelse för kvinnors möjligheter att tjäna in en egen pensionsrätt. Vi delar även den uppfattning som framförs i motion Sf326 att kvinnorna bör ha rätt till del i familjens samlade ATP-poäng. Med hänsyn till att pensionsberedningen, som haft i uppdrag att utreda dessa frågor, avser att lämna sitt slutbetänkande under sommaren 1990, har vi nu inget yrkande i denna del.

2. Handikappersättning till blinda och översyn av handikappersättningsreglerna

1989/90:SfU9

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anför:

I motionerna Sf336 och So260 yrkande 10 anføres att en blind persons hjälpbehov inte torde bli mindre efter 65 års ålder än före. Handikappersättningen till blinda skall därför inte sänkas vid pensioneringen. Vidare har i motion Sf264 yrkande 1 anförts att informationen och anvisningarna till försäkringskassorna om handikappersättningen borde vara så tydliga och enhetliga att någon godtycklig bedömning inte kan förekomma. I motionen begärs därför en översyn av reglerna för erhållande av handikappersättning.

Vi delar de uppfattningar som framförts i motionerna. Med hänsyn till att 1989 års handikapputredning enligt direktiven bör ha avslutat sitt arbete under år 1990, anser vi att utredningens förslag bör avvaktas. Vi har därför nu inget yrkande i frågan.

3. KBT vid förmögenhetsinnehav

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anför:

Vi anser att förmögenhetsinnehav inte bör påverka rätten till KBT. I lagrådsremissen av andra steget i den föreslagna skatteomläggningen föreslås att det extra avdraget för folkpensionärer avskaffas. I stället införs ett särskilt grundavdrag som endast skall reduceras mot pensionsinkomster, dock inte inkomster från individuella pensionsförsäkringar. Med hänsyn till att man tidigare har strävat efter en samordning mellan vissa skatte- och KBT-regler, anser vi att regeringens förslag i skattefrågan bör avvaktas. Vi har därför nu inget yrkande i frågan.

4. Pensionstillskott och KBT vid undantagande från ATP

Doris Håvik, Börje Nilsson, Ulla Johansson, Lena Öhrsvik, Nils-Olof Gustafsson, Ingegerd Elm, Maud Björnemalm och Christina Pettersson (alla s) anför:

Vid införandet av den allmänna tilläggpensioneringen fick försäkrade möjlighet att stå utanför tilläggpensionssystemet såvitt gällde inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Som motiv anfördes (prop. 1959:100) att den som hade inkomst av rörelse eller av jordbruksfastighet ibland kunde sägas redan äga ett pensionsskydd i den kapitaltillgång som ligger i själva rörelsen eller fastigheten, något som löntagaren vanligen saknade. Vidare kunde företagaren i vissa fall på grund av rörelsens värde och beskaffenhet förvänta sig inkomst av denna även om hans arbetsförmåga nedgick eller bortföll. Med hänsyn härtill kunde det ställa sig fördelaktigare att behålla medlen i rörelsen i stället för att betala avgifter till en pensionsförsäkring. Bestämmelsen om att undantagande inte kunde bringas att upphöra förrän efter viss tid — fem år — hade sin grund i att man ville undvika förhastade anmäl-

ningar om undantagande från den allmänna tilläggs pensioneringen. Det ansågs att den som gjorde sådan anmälan borde noga ha övervägt sin situation på längre sikt och att undantagandet som regel borde grundas på en bedömning av pensionsbehovet och inte göras annat än där detta av olika skäl var mindre framträdande eller blev tillgodosett i annan ordning.

Riksdagen har därefter i samband med olika ändringar i socialförsäkringssystemet beslutat att återkallande av anmälan kunde göras även om inte fem år hade gått. Detta gällde t.ex. vid införandet av lagen om allmän försäkring, då det beslöts att den som hade ett gällande undantagande från tilläggs pensioneringen inte skulle få tilläggs sjukpenning för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Återkallande kunde även ske då sjukpenningen omkonstruerades fr.o.m. den 1 januari 1974 och blev skattepliktig och pensionsgrundande, eftersom egenföretagare som gjort anmälan om undantagande genom reformen förlorade sitt grundskydd vid sjukdom. Även i samband med ändrade regler år 1974 om socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster gavs möjlighet att återkalla ett undantagande. Motsvarande gällde när lagen om arbetskadeförsäkring trädde i kraft den 1 juli 1977 och när egenföretagare anslöts till delpensionsförsäkringen fr.o.m. år 1980.

De mot ATP inkomströvade pensionstillskotten tillkom år 1969. Därvid beslöts att den som var eller hade varit undantagen från tilläggs pensioneringen skulle få pensionstillskott i den mån tilläggs pensionen, om undantagande inte hade skett, tillsammans med pensionstillskottet inte skulle ha överstigit pensionstillskottets nivå. De som hade återinträtt fr.o.m. den 1 januari 1963 fick dock fullt pensionstillskott.

Möjligheten att anmäla undantagande från ATP avskaffades vid utgången av år 1981. Försäkrade som var födda senast år 1923 och som hade ett gällande undantagande berördes dock inte av förslaget. Till grund för den ändrade lagstiftningen låg pensionskommitténs betänkande (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m.m. När det gällde rätten till pensionstillskott ansåg kommittén att för samtliga försäkrade hänsyn även fortsättningsvis borde tas till den ATP som skulle ha utgått om undantagandet inte hade ägt rum. I annat fall skulle nämligen pensionstillskottet så att säga kostnadsfritt fylla ut den del som försäkrade som har varit anslutna till ATP i stället får i form av ATP. Kommittén anförde vidare i denna fråga:

För dem som är i aktiv ålder vill kommittén peka på de upprepade möjligheter som berörda kategorier har fått och i princip alltid har haft att få träda in i systemet igen. I vissa fall kommer härvidlag pensionstillskottens storlek att påverkas av ett tidigare undantagande men man bör enligt kommitténs uppfattning hålla i minnet att försäkrade som har anmält undantagande själva en gång har valt att disponera sina inkomster på nämnda sätt. I stället för avgifter till ATP-försäkringen kan ett motsvarande belopp ha använts i t.ex. en rörelse eller för att finansiera en privat pensionsförsäkring. Att det senare visar sig att ett undantagande från ATP får vissa konsekvenser för den försäkrade har kanske mera berott på svårigheter att nå ut med information än på brister i försäkringssystemet.

När det gäller dem som nu har uppnått pensionsåldern så har det bl.a. hävdats att pensionstillskottsreformen inte kunde förutses och att de därför har kommit att ställas utanför den för andra försäkrade garanterade miniminivån. Samma synpunkt som har anförts ovan beträffande dem i aktiv ålder kan enligt kommitténs mening anläggas också på nu ifrågavarande kategori. Kommittén är medveten om att det föreligger fall där försäkrads pensionssituation på grund av undantagande har blivit mindre tillfredsställande. Bl.a. på grund härav har kommittén för samtliga försäkrade med undantagande övervägt en konstruktion med avgiftsinbetalningar i efterhand. En sådan lösning har emellertid visat sig vara behäftad med betydande svårigheter. Så t.ex. uppkommer sådana frågor som om hänsyn skall tas till räntefaktorn, om man kan kräva att den som uppbär förtids-, änke- eller ålderspension skall nödgas erlägga avgifter i efterhand och hur man skall förfara för att kunna beakta det förhållandet att avgiften är eller skulle ha varit avdragsgill vid inkomsttaxeringen som driftkostnad i t.ex. en rörelse. Även om dessa frågor skulle kunna lösas vill kommittén inte förorda en sådan konstruktion. Den skulle nämligen gynna dem som har ekonomiska möjligheter att erlägga avgifter retroaktivt medan andra, som kanske bättre skulle behöva en förhöjning av sin pension, ofta inte skulle ha råd att betala dessa retroaktiva avgifter. Kommittén har också övervägt en lösning som innebär att man inom pensionstillskottens ram skulle garantera vissa ålderskategorier försäkrade en miniminivå, men vill inte förorda en sådan lösning.

Beträffande såväl dem i aktiv ålder som dem som har uppnått pensionsåldern uppkommer frågan om rättvisa gentemot andra kategorier försäkrade. Kommittén menar, att skulle pensionstillskott kunna utgå till dem som har valt att stå utanför ATP, skulle de som har varit med i försäkringen och hela tiden har erlagt avgifter till denna försäkring — mot vilken alltså sedan pensionstillskotten räknas av — kunna erfarra att deras avgiftsinbetalning har varit till ingen eller ringa nytta.

Kommittén har med anledning av det uppdrag som kommittén har fått noga prövat vilka olika vägar man skulle kunna gå för att komma till rätta med problemen för dem som av skilda anledningar anser sig ha blivit missgynnade av pensionstillskottssystemet, men kommittén har därvid inte funnit någon godtagbar lösning. Kommittén anser att lösningen på de problem som har aktualiserats här inte bör sökas inom den allmänna försäkringens ram.

Vi delar de bedömningar som gjordes vid införandet av ATP-systemet, nämligen att den som begärde undantagande från tilläggs pensioneringen hade anledning att noga överväga sin situation på längre sikt. De som då eller senare begärde undantagande har även haft upprepade möjligheter att träda in i systemet igen.

Av den kartläggning som nu gjorts av undantagandepensionärernas ekonomiska situation framgår att av de personer som nu har ålderspension endast 2 000 hushåll beräknas ha en inkomst som högst uppgår till den nuvarande nivån för folkpension och fullt pensionstillskott. Övriga pensionärer har, vilket även var avsikten, kompenserat sig ekonomiskt på annat sätt. De kan i stället för att erlägga tilläggs pensionsavgifter t.ex. ha ökat sina kapitaltillgångar på olika sätt eller använt medel för att finansiera en privat pensionsförsäkring.

Ett fåtal personer har trots allt en inkomst som inte uppgår till nivån för folkpension och pensionstillskott. Det kan inte uteslutas att det bland dessa även finns personer som inte nåtts av information om

de förändringar som under årens lopp gjorts i pensionssystemet. Någon lösning av den ekonomiska situationen för enbart denna grupp har inte kunnat presenteras. Vi vill inte medverka till att en lösning skjuts på framtiden genom ytterligare beredning av frågan och accepterar därför att pensionstillskott i enlighet med vad utskottet förordat införs redan fr.o.m. den 1 juli 1990.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Propositionen	1
Motionerna	2
Utskottet	8
Folk- och tilläggs pension	8
Inledning	8
Allmänna förutsättningar för rätt till pension	10
Folkpension och pensionstillskott	12
Pensionsåldern m.m.	16
ATP-systemet	17
Förtidspension	23
Handikappersättning	24
Kommunalt bostadstillägg (KBT)	27
Undantagandepensionärer	32
Delpension	36
Vårdbidrag för handikappade barn	38
Medelsanvisningar	40
Folkpensioner	40
Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpen- sion	40
Vissa yrkesskadeersättningar m.m.	41
Vårdbidrag för handikappade barn	41
Barnpensioner	41
Hemställan	41
Reservationer	45
1. Folkpension till utlänningar (fp, c, vpk, mp)	45
2. Efterlevandeskydd för homosexuella sambor (vpk, mp)	46
3. Höjning av pensionstillskotten (vpk)	46
4. Villkoren vid växelvård (c, mp)	46
5. Okorrigerat basbelopp (m, c, vpk, mp)	47
6. Flexibel pensionsålder (mp)	48
7. Nytt grundtrygghetssystem (c)	48
8. Nytt grundtrygghetssystem (mp)	49
9. Översyn av ATP-systemet (m)	49
10. Översyn av ATP-systemet (mp)	50
11. 15- och 30-årsreglerna (m)	50
12. Delning av pensionspoäng mellan makar (m)	51
13. Pensionspoäng efter 65 år (mp)	51
14. Automatiskt tillgodoräknande av vårdår (m, c, mp) .	51
15. Retroaktiv rätt till vårdår (fp, c, vpk, mp)	52
16. Pensionspoäng vid halv förtidspension (c)	53
17. Förtidspensionering av handikappade studerande (fp, c, mp)	53

18. Handikappersättningsnivå och högkostnadsskydd (m, fp, mp)	54
19. Handikappersättning till ålderspensionär (mp)	54
20. Handikappersättning till blinda (m)	55
21. Bostadskostnaden vid KBT (fp)	55
22. Bostadskostnaden vid KBT (vpk)	55
23. KBT vid jordbruks- eller rörelseinkomst (m, fp, c) ..	56
24. KBT vid förmögenhetsinnehav (m, c)	56
25. Ersättning till neurosedynskadade m.fl. (m, fp)	57
26. Reduktion av ATP vid undantagande (c)	57
27. Kompensationsnivån inom delpensioneringen m.m. (m)	58
28. Delpension till egenföretagare (m, c)	58
29. Beräkningsgrunden för vårdbidrag (fp)	59
30. ATP-poäng av vårdbidrag (fp)	59
31. Medelsanvisning till vårdbidrag (fp)	60
Särskilda yttranden	60
1. 15- och 30-årsreglerna samt delning av pensions- poäng mellan makar (fp)	60
2. Handikappersättning till blinda och översyn av han- dikappersättningsreglerna (fp)	61
3. KBT vid förmögenhetsinnehav (fp)	61
4. Pensionstillskott och KBT vid undantagande från ATP (s)	61